

ĮVYKIAI, PROBLEMOS, NUOMONĖS

LENKIJOJE DAUGĖJA IŠPUOLIŲ PRIEŠ TAUTINES MAŽUMAS – Irena Gasperavičiūtė	3
MŪSŲ KRAŠTE LANKĖSI NAUJAS UŽSIENIO LIETUVIŲ DEPARTAMENTO VADOVAS	5
„UŽ NUOPELNUS LIETUVAI“ - KUNIGUI IR ETNOGRAFEI – Eugenija Pakutkienė	9
PAMAŠTAIMI APIE GIMTOSIOS KALBOS MOKĖJIMĄ APSILANKIUS PUNSKĖ – Reda Mioldažytė	13
IŠRINKTOS GERIAUSIOS METŲ KNYGOS	16
ŽINOMIAUSIUS LIETUVOS OBJEKTUS IŠKALĖ ŽIEDUOSE	17

KNYGŲ LENTYNOJE

ANTANO SMETONOS LIETUVA – Petras Maksimavičius	6
---	---

KULTŪROS BARUOSE

„BALSYNĖLIO“ SOLISČIŲ LAIMĖJIMAI – Egidija Pocienė	10
„ČIA GYVENAME - ČIA BENDRAI VEIKIAME“ – Seinų „Lietuvių namų“ inf.	11

IŠ MŪSŲ PRAEITIS

LIETUVOS SAVANORIS PETRAS PEČIULIONIS – Eugenija Pakutkienė	15
--	----

IŠĖJĘ NEGRĮŽTI

NUSVIRO AŽUOLAS GALIŪNAS – Nastutė Sidarienė	18
---	----

SKELBIMAI

SPAUDA RAŠĖ

LIETUVOS ŽINIASKLAIDA	26
-----------------------------	----

Viršeliuose:

Gintarinės purienos (Valdo Žilionio nuotr.)
 Seinų lietuvių „Žiburio“ darželio spektaklis (Irenos Gasperavičiūtės nuotr.)

REDAKCIJOS ADRESAS:

16-515 Puńsk, ul. A. Mickiewicza 23
 tel./faks. 87 5161 416
 www.e-ausra.pl
 ausra@o2.pl

LEIDŽIA:

Lenkijos lietuvių draugija
 16-500 Sejny, ul. Wileńska 9
 tel./faks. 87 5162 125

Vyr. redaktorė – Irena Gasperavičiūtė
 Redakcijos sekretorė – Alicija Krakauskienė
 Stilistė, korektorė – Birutė Burdinaitė-Ołow
 Techn. redaktorė – Aldona Jonušonytė

KORESPONDENTAI: Petras Maksimavičius,
 Eugenija Pakutkienė, Jurgita Stankauskaitė,
 Božena Bobinienė

Spausdino „Aušros“ leidyklos spaustuvė.

Numeris pasirašytas spaudai 2018-04-26.

Rankraščiai taisomi ir trumpinami redakcijos nuožiūra. Redakcijos nuomonė nebūtinai sutampa su autorių nuomone.

Lenkijos lietuvių draugijos sąskaita:

BS Sejny, ul. Powstańców Sejneńskich 1, 16-500 Sejny
 Nr. 23 93540007 0000 0000 0198 0002
 SWIFT / BIC kodas: POLU PL PR

RUCH S.A. vykdoma prenumerata

Spausdinto leidinio prenumeratą galima užsakyti tiesiogiai interneto tinklapyje www.prenumerata.ruch.com.pl. Kilus klausimų, prašom rašyti el. p. adresu prenumerata@ruch.com.pl arba skambinti „RUCH“ Klientų aptarnavimo centrui tel. 22 693 70 00 arba 801 800 803 (darbo dienomis 7–17 val.). Skambučio kaina priklauso nuo operatoriaus.

Zrealizowano dzięki dotacji Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji.

Ministerstwo
 Spraw Wewnętrznych
 i Administracji

Projektą iš dalies remia
 Spausdos, radijo ir televi-
 zijos rėmimo fondas.

SPAUDOS,
 RADIO IR
 TELEVI-
 ZIJOS
 RĖMIMO
 FONDAS

Mieli skaitytojai!

IRENA GASPERAVIČIŪTĖ

Atėjo turbūt pats mieliausias kasmetinio užburtojo rato metas, kai sprogsa pumpurai, sodai pabąla, o žaluma sodri sodri, vos tik pradedanti gyventi. Šis metų laikas visų pirma teikia vilties ir optimizmo. Atrodo, visi vargai išgaruoja... Nenuostabu, kad gegužės pradžioje švenčiame Motinos dieną. Liaudies dainose motulė lyginama su žydinčia obelimi – taigi sąsajos su gegužės pradžia. Beje, literatūroje motinos motyvas labai dažnas – ji visados miela, šilta, gera, kaip ir gyvenime. Bet man kažkodėl labiausiai atmintin įstrigęs Dalios Grinkevičiūtės aprašytas mamos paveikslas. Mamos, kuri su vaikais patekusi į atšiaurias Sibiro sąlygas išgyvena siaubą, bet saugo savo vaikus. Motinos ir Dalios ryšys buvęs ypatingas, paliudytas ne gražiais žodžiais, bet laikysena, tvirtybe tiek Motinos, tiek vėliau Dukros... Naudodamasi proga artėjant Motinos dienai norėčiau palinkėti visoms Jums ypatingai artimo, tikro ir šilto ryšio su savo vaikais.

Šiame „Aušros“ numeryje tęsiame P. Maksimavičiaus pasakojimą apie pirmąjį Lietuvos prezidentą Antaną Smetoną. Tai mūsų šimtametės atkurtosios Lietuvos istorija. Taip pat rasite informacijos apie Lenkijos tautinių mažumų susitikimą su ombudsmenu, apie tai, kad Lenkijoje gausu nepakantumo joms. Pastebėta, jog per pastaruosius keletą metų išaugo išpuolių prieš tautines mažumas skaičius, o valdžios reakcijos, galima sakyti, nėra.

O kokia lietuvių padėtis? Mes linkę manyti, kad per pastaruosius du dešimtmečius ji pagerėjo ypač Seinuose. Tikriausiai taip. Bet ar išnyko seniau su pasigėrėjimu demonstruotas neigiamas nusiteikimas? Jei susidursime su juo, nepasilaikykime to tik sau: jei nenorime kreiptis į valstybės institucijas, pasidalykime su lietuvių organizacijų vadovais.

Lenkijoje daugėja išpuolių prieš tautines mažumas

IRENA GASPERAVIČIŪTĖ

Lenkijos tautinės mažumos yra susirūpinusios tuo, kad daugėja nepakantumo jų atžvilgiu pavyzdžių. Todėl ukrainiečių iniciatyva penkiolika Lenkijos tautinių mažumų organizacijų atstovų bei Vyriausybės ir tautinių mažumų komisijos narių pasirašė pareiškimą Lenkijos valdžiai, atkreipdami dėmesį į neraminančią padėtį. Tarp rašto signatarų yra trys lietuviai: LLB valdybos pirmininkė Jolanta Malinauskaitė-Vektorienė, LLD pirmininkas Algirdas Vaicekauskas bei Vyriausybės ir tautinių mažumų komisijos narė Aldona Jurkūnaitė. Minėtąjį pareiškimą spausdinome 6 „Aušros“ numeryje. „Pareiškime atkreipiame dėmesį, kad Lenkijoje daugėja rasistinių, ksenofobinių išpuolių prieš tautines mažumas. Visų pirma jų labai daug internetinėje erdvėje. Internetas juk irgi viešoji erdvė. Bet esą ir konkrečių, fizinių, ypač prieš ukrainiečių tautinę mažumą. Kad ir pernai birželio mėnesį per procesiją Pšemislis mieste: tarp procesijoje dalyvavusių žmonių įsimaišę lenkų nacionalistai sulaužė religinę vėliavą.

Per pastaruosius keletą metų tos nuotaikos ūmėja. Mums reikia atsiminti, kad ne taip jau labai seniai (2011 m.) Punsco valsčiuje buvo aptepliotos lentutės, kiek vėliau Poznanėje per lenkų ir lietuvių futbolo rungtynes iškeltas plakatas: „Liteski chamie klęknij przed polskim

panem“. Abiejų šių išpuolių vykdytojai nebuvo nubauti.

Volynės klausimas paprastai aštrina ukrainiečių ir lenkų santykius, taip pat lenkai nenori pripažinti, kad akcija „Vysla“ buvo komunizmo nusikaltimas. Ypač pablogėjo situacija priėmus vadinamąjį IPN įstatymą. Kai vyksta vieša diskusija apie lenkų paveldą ir tai susiję su kuria nors kita tauta, visuomenėje padaugėja nedraugiškų išpuolių, žeidžiančių tautinius jausmus“, – pasakoja Algirdas Vaicekauskas. Ir priduria, kad iš Lenkijos valdžios nesulaukė jokio atsako į pareiškimą. Reagavo tik ombudsmenas Adam Bodnar, pasiūlęs tautinėms mažumoms susitikimą, kurio metu išsamiai aptartų rūpimą temą. Susitikimas įvyko balandžio 11 dieną Varšuvoje, ombudsmeno būstinėje. Jame dalyvavo du lietuvių atstovai: Algirdas Vaicekauskas ir Aldona Jurkūnaitė.

„Ombudsmenas irgi stebi šiuos procesus ir pritaria mūsų nuomonei, dėkoja už mūsų pastabas ir iniciatyvą bei siūlo veikti kartu, – apie susitikimą Varšuvoje pasakoja LLD pirmininkas. – Susitikimo metu pristatėme anksčiau minėtas problemas.“

Man paklausus, ką siūlo ombudsmenas, Algirdas Vaicekauskas vardija, prie kokių išvadų prieita ir kokių priemonių ruošiamasi imtis: „Kadangi tautinės mažumos gyvena konkrečiose savivaldybėse, konkrečiose vietovėse, daug užduočių,

Balandžio 11 dienos susitikimo su ombudsmenu A. Bodnaru dalyviai

susijusių su tautinėmis mažumomis, vykdo savivaldybės – jei yra toks poreikis, jis, ombudsmenas, gali dalyvauti vietos visuomenių (lenkų ir tautinės mažumos) dialoge.

Ombudsmenui galima skųsti teismo sprendimą, jeigu teismas nutraukė bylą ir tai yra nenaudinga tautinei mažumai. Blogiau, jei prokuratūra nepradeda tyrimo, tada tokio neveiklumo apskųsti nėra galimybės.

Buvo iškeltas pasiūlymas, kad vyktų reguliarūs tautinių mažumų susitikimai su ombudsmenu. Dar viena iniciatyva – kiekviena tautinė mažuma kartu su juo paruoštų raportą apie savo padėtį ir ta medžiaga būtų pristatyta per bendrą konferenciją. Būtų taip pat surengtas antidiskriminacinis forumas plačiai visuomenei, kur vyktų, pvz., mokymai, kaip kovoti su diskriminacija, arba surengti mokymai apie diskriminaciją tose vietovėse, kur gyvena tautinės mažumos.“

Kokias problemas susitikime kėlė lietuviai? Algirdas Vaicekuskas sakė, kad visų pirma Berznyko

paminklų klausimą. Minėjo, kad mes dažnai tampame Lenkijos ir Lietuvos santykių įkaitais. Pastarasis pastebėjimas sudomino ombudsmeną.

Lietuviai, kaip ir baltarusiai, niekur nepakantumo atvejų neužfiksuoja, t. y. nepraneša policijai ir pan. Tautinės mažumos privalėtų fiksuoti kiekvieną išpuolį prieš jas. Pats blogiausias dalykas, kai žinoma, kad yra problemų, tačiau jos niekur neregistruotos. Tada bet kokiai pagalbai ar veiklai surištos rankos.

Kartais visai nesuvokiame, kad esame diskriminuojami. Kas ta diskriminacija? – klausiu pašnekovą. „Tai labai plati sąvoka. Visų pirma tai taikymas kitų standartų tiems, kurie priklauso tautinei mažumai, – sako LLD pirmininkas. – Tarkim, nueini į kokią įstaigą, o ten komentuoja: „Kokia keista pavardė.“ Tai jau yra diskriminacijos elementas. Jeigu pavardė atlietuvinta, iš karto išduoda žmogaus tautybę, bet niekas neturi teisės vertinti mūsų pavardės. „Mów po polsku, bo ja nie rozumiem“ – tai

nėra mandagumo ar nemandagumo klausimas, tik nepagarbos mums, lietuviams, ir kalbai. Tačiau mes patiesinam ir paklūstam, nes juk lenkas nesupranta... Tai tik pora pavyzdžių. Su panašiais dalykais ne kartą susiduriame, bet dažniausiai į tai numojame ranka.“

Adam Piotr Bodnar (g. 1977 m.) – lenkų teisininkas ir dėstytojas, teisės mokslų daktaras, žmogaus teisių gynėjas, 2010–2015 m. Helsinkio žmogaus teisių fondo vicepirmininkas, nuo 2015 m. Lenkijos ombudsmenas.

1999 m. baigė studijas Varšuvos universiteto Teisės ir administravimo fakultete, 2000 m. – konstitucinę lyginamąją teisę Central European University Budapešte. 2006 m. gavo teisės mokslų daktaro laipsnį Varšuvos universiteto Teisės ir administravimo mokslų institute.

Jaunystėje keletą metų bendradarbiavo su draugija „Nigdy Więcej“.
(Pagal wikipedia.pl)

Mūsų krašte lankėsi naujas Užsienio lietuvių departamento vadovas

Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijos Užsienio lietuvių departamento direktorius Marijus Gudynas, direktoriaus pavaduotoja Lina Žukauskaitė bei Ryšių su bendruomenėmis ir informavimo skyriaus vyriausioji specialistė Violeta Raulynaitienė š. m. balandžio 17 d. Seinuose bei Punske susitiko su Lenkijos lietuvių švietimo ir kultūros įstaigų vadovais bei darbuotojais.

Pradėdami vizitą, svečiai padėjo gėlių ant Lietuvos karių kapų Berznyko kapinėse bei prie lietuvių poeto ir Seinų vyskupo Antano Baranausko paminklo Seinuose. Trumpam susitiko su Seinų parapijos klebonu Z. Bzdaku bei apsilankė neseniai buvusiuose Seinų kunigų seminarijos rūmuose įkurtoje Lietuviškoje menėje.

Vėliau vyko susitikimai su Seinų „Lietuvių namų“, „Žiburio“ mokyklos ir Seinuose veikiančios Lietuvių šv. Kazimiero draugijos vadovais. URM darbuotojai taip pat apsilankė lietuviškose Seinų „Žiburio“ ir Vidugirių mokyklose, o Punske lietuvių kultūros namuose susitiko su Punske

Svečiai lankosi Vidugirių mokykloje

ir Suvalkuose veikiančių švietimo ir kultūros įstaigų vadovais bei Punske savivaldybės viršaičiu V. Liškausku.

Susitikimų metu departamento direktorius M. Gudynas pristatė kertines Lietuvos politikos gaires užsienyje gyvenančių lietuvių klausimu. Paragino Lenkijos lietuvių bendruomenę aktyviai dalyvauti Lietuvos

valstybės kūrimo procese bei įsijungti kuriant programą, kuri stiprintų užsienyje gyvenančių lietuvių ryšį su Lietuva ir tapatybės išsaugojimą.

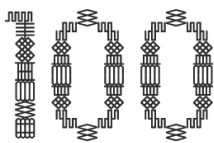
Lietuviškų organizacijų, švietimo ir kultūros įstaigų vadovai papasakojo apie savo veiklą bei strateginius tikslus, kurie, pasak jų, padės Lenkijoje gyvenantiems lietuviams išsaugoti tautinę tapatybę. Tiek Seinuose, tiek Punske daug dėmesio skirta Suvalkų mieste gyvenančių lietuvių padėčiai aptarti. Pasak Lenkijos lietuvių bendruomenės atstovų, pastaruoju metu ypač aktualu Suvalkų lietuviams sudaryti galimybę mokytis gimtąja kalba ir plėsti kultūrinę veiklą.

LR konsulato Seinuose vadovas V. Stankevičius informavo susirinkusius apie konsulato Seinuose ligi šiol nuveiktus darbus bei susitikimus su Suvalkų miesto prezidentu Č. Renkevičiumi (Cz. Renkiewicz), siekiant įkurti lietuvių švietimo ir kultūros centrą. Patikino, kad šis klausimas konsulatui yra prioritetinis ir bus siekiama jį teigiamai išspręsti.

Seinų lietuvių „Žiburio“ darželyje

Atkurtai
Lietuvai

Antano Smetonos Lietuva

PETRAS MAKSIMAVIČIUS

Tęsinys.

Pradžia „Aušros“ š. m. 7 nr.

**PERVERSMAS, KURIO METU NEBUVO
IŠŠAUTAS NEI VIENAS ŠOVINYS**

1925 m. Antanas Smetona grįžo į aktyvią politiką. Skaitė paskaitas, važinėjo į provinciją, susitikinėjo su gyventojais. 1926 m., kai dr. Kazys Grinius buvo išrinktas šalies prezidentu, padėtis darėsi dar sudėtingesnė. Lietuvoje daugėjo nepasitenkinimo valdžia. Kita vertus, stiprėjo komunistinės nuotaikos. Nepasitenkinimas padidėjo ypač tada, kai vyriausybė ėmėsi keisti valdininkus ir skelbė planus mažinti kariuomenę. Tai nepatiko didžiai daliai visuomenės, kuri dalyvavo nepriklausomybės kovose ir dar jautė nuolatinį pavojų iš išorės. Pradėta vis garsiau kalbėti apie artėjantį politinį perversmą.

Knygos autorius gana plačiai aprašo 1926 m. gruodžio 17 d. įvykusio perversmo priežastis ir jo eigą, kariuomenėje vyravusias nuotaikas. Svarsto, ar reikėjo tokio žingsnio imtis ir rizikuoti kaimyninių valstybių galima intervencija, tarptautinėmis sankcijomis. Kita vertus, pabrėžia, kad perversmas nebuvo netikėtas. Apie jį įspėti valstybės vadovai. Perversmo metu nebuvo iššautas nei vienas šovinys. Tiesa, jam įvykus iniciatoriai, pasinaudodami proga, nuslopino pagrindinius komunizmo idėjų Lietuvoje skleidėjus. Keliems jų už antivalstybinę veiklą skirta ir įvykdyta mirties bausmė.

Po perversmo A. Smetona vėl tapo valstybės prezidentu. Pradžioje bandyta bent formaliai atkurti

parlamentinę santvarką, tačiau vėliau naujoje 1928 m. Konstitucijoje žymiai sustiprinta prezidento valdžia. Knygos autorius analizuoja ir plačiai aprašo, kuo pasižymėjo to meto Lietuvos santvarka. Charakterizuoja premjero A. Voldemaro vykdytą politiką ir jos autoritarines apraiškas. Vėliau pristato naujo premjero J. Tūbelio pastangas skatinti krašto ekonominę plėtrą ir vykdytos griežtos finansinės politikos teigiamas pasekmes Lietuvos ūkiui. Knygoje aprašoma, kaip pats A. Smetona suprato naują Lietuvos santvarką ir įgyvendinamas reformas. „Programa yra gera, kai sudaryta, išsiūrejus į Lietuvos gyvenimą, o ne į partijų programas, ar paimta iš svetimųjų“, – teigdavo prezidentas, norėdamas lyg ir pateisinti autoritarinio valdymo metodus.

**„AUKLĖTI JAUNIMĄ TAI TAS PATS KAIP
AUKLĖTI TAUTĄ“**

1931 m. A. Smetona paskelbė Savivaldybių įstatymą ir savivaldybių atstovų balsais vėl išrenkamas prezidentu. Knygoje daug dėmesio skiriama prezidento požiūriui į jaunąją kartą. Jis dažnai pabrėždavo, kad „auklėti jaunimą tai tas pats kaip auklėti tautą“. Taip pat, kad „auklėjimas kelia tautos kultūrą, kuri yra bene vienintelė sritis, kur mažosios tautos gali drąsiai lenktyniauti su didžiosiomis ir jas net pralenkti“.

Kita sritis, kuri ypatingai domino A. Smetoną – tai kariuomenė. Jis jautė jai pagarbą už kovas dėl nepriklausomybės. Bėda buvo tik ta, kad per 22 nepriklausomybės metus net 22 kartus keitėsi krašto apsaugos ministrai, o dar dažniau kariuomenės

vadai. Jeigu ką nors domina tuometinės Lietuvos kariuomenės reikalai, knygoje ras daug informacijos apie jos struktūrą, modernizavimo planus, kariuomenės vadus. Kadangi kariuomenė tarpukario Lietuvoje buvo visuomenės mylima, tai ir stengtasi didinti jos finansavimą. 1935–1937 m. kariuomenės finansavimas siekė net 1/4 viso šalies biudžeto išlaidų!

Nuo 1935 m. autoritarizmo apraiškos Lietuvoje stiprėjo. Pakeistas Draugijų įstatymas. Juo remiantis greit buvo uždarytos pagrindinės politinės partijos. Iš politinių organizacijų toliau veikė tik Lietuvių tautininkų sąjunga. Po ilgos pertraukos nuspręsta rengti Seimo rinkimus, tačiau remiantis ne politinėmis partijomis, kurios jau formaliai neveikė, bet savivaldybių deleguotais atstovais. Net taip išrinktas Seimas turėjo ribotas galimybes dalyvauti krašto valdyme. 1938 m. gegužės 12 d. prezidentas paskelbė naują Konstituciją. Atkreiptinas dėmesys, kad tai buvo jau trečioji Lietuvos konstitucija per 20 metų. Joje ypač į akis krito valstybės reikšmės iškelimas piliečių atžvilgiu. Kitaip sakant, valdžia turėjo daug galimybių apriboti piliečių teises. Tačiau buvęs ir įrašas, kuris skelbė, kad Lietuvos sostinė yra Vilnius, o kitur ji gali būti perkelta tik kuriam laikui.

Reikia pabrėžti ir tai, ką ir akcentuoja knygos autorius, kad nepaisant piliečių teisių suvaržymų, Lietuva sugebėjo nugalėti pasaulinės krizės pasekmes ir labai sparčiai ekonomiškai vystėsi. Tai leido daugiau dėmesio skirti kultūrai ir ypač lietuvių kalbos statuso kėlimui. Įsteigtas Antano Smetonos vardo Lituaništos

Prezidentas Antanas Smetona sako kalbą kariuomenės rikiuotei. Greta stovi Krašto apsaugos ministras pulkininkas Balys Giedraitis. 1931 metai. Vytauto Didžiojo karo muziejaus nuotr.

institutas, buvo skatinami moksliniai tyrimai ir pan.

S. LOZORAIČIO VISIŠKAI SLAPTOJE PREZIDENTUI ADRESUOTOJE PAŽYMOJE – SEINŲ IR PUNSKO KLAUSIMAS

Vokietijos vairą į rankas paėmus Hitleriui artėjo Lietuvos nepriklausomybės sutemos. Knygoje daug dėmesio skiriama santykiams su lenkais ir 1938 m. ultimatumu Lietuvai aplinkybėms. Aprašomi pasitarimai pas prezidentą ir svarstymai, kaip Lietuvai pasielgti. Kariuomenės vado nuomone, atmetus Lenkijos ultimatumą ir karo su ja atveju Lietuva viena su Lenkija kariauti būtų nepajėgi. Lietuvos pasiuntinių siunčiama informacija taip pat patvirtino, kad prasidėjus kariniam konfliktui su Lenkija tuoj pat reaguos Vokietija, kuri okupuos Klaipėdos kraštą. Pats Smetona abejojo dėl ultimatumo priėmimo, kadangi, pasak jo, tai reikėtų Vilniaus išsižadėjimą. Knygoje skelbiami Lietuvos užsienio reikalų ministerijos slapti dokumentai šiuo klausimu. Diskusijos, kaip spręsti Vilniaus klausimą, vyko ir anksčiau.

1935 m. balandžio 18 d. URM ministras S. Lozoraitis prezidentui adresuotame visiškai slaptame dokumente plačiai apžvelgė Lietuvos tarptautinę padėtį ir siūlė, kaip spręsti Vilniaus klausimą. Beje, šio dokumento viename iš pirmųjų punktų buvo minimas Seinų ir Punsko klausimas. S. Lozoraitis pasisakė už tai, kad būtų atkurti su Lenkija diplomatiniai santykiai, o Vilniaus klausimas paliktas tolesnėms deryboms. Tuo pačiu siūlė kreiptis į Lenkiją dėl Seinų ir Punsko (tam tikromis sąlygomis) grąžinimo Lietuvai. Lozoraitis ragino prezidentą skubėti, kadangi blogėjo Lietuvos geopolitinė padėtis ir stiprėjo represijos Vilniuje gyvenančių lietuvių atžvilgiu.

Lietuvos diplomatai buvo įsitikinę, kad jeigu Lenkija tuo metu būtų puolusi Lietuvą, Vokietija nedelsdama būtų užėmusi Klaipėdos kraštą. Knygos autorius pažymi, kad tai liudija ir 1953 m. JAV valstybės departamento paviešinti dokumentai.

1938 m. gruodžio 11 d. tautos atstovų balsų dauguma A. Smetona vėl buvo perrinktas Lietuvos prezidentu. Lietuvos padėtis darėsi vis

sudėtingesnė. Kiekvieną dieną didėjo grėsmė prarasti Klaipėdos kraštą. Vokiečiai reikė vis naujus reikalavimus. Artėjant karui, 1939 m. sausio 10 d. Lietuva priėmė Neutralumo įstatymą. Manė, kad karo atveju taip pavyks bent sumažinti galimus nuostolius kraštui. Netrukus Lietuvą pasiekė Vokietijos ultimatumas, reikalaujantis Klaipėdos kraštą perduoti Vokietijai. Tai nebuvo staigmena. Lietuva nusprendė nesipriešinti.

„KAIP ELGTIS PRASIDĖJUS SOVIETŲ OKUPACIJAI?“

Lietuvos geopolitinė padėtis darėsi vis sudėtingesnė. Vokietija pradėjo ieškoti sąlyčio taškų su Sovietų Sąjunga. Tai netrukus privedė prie sutarties ir slaptojo Ribentropo-Molotovo pakto pasirašymo. Įvyko tai, kas iš pirmo žvilgsnio atrodė neįmanoma: dvi didžiausios priešininkės susitarė, nors nė viena jų nemanė tos sutarties laikyti. Tokios buvo to meto realijos. Tuo tarpu Lietuvoje, kaip rašo knygos autorius, nerimo tarpusavio ginčai dėl politinės įtakos.

Vokietijai užpuolus Lenkiją A. Smetona paskelbė aktą Neutralumo įstatymui vykdyti. Kas svarbu, Vokietija siūlė Lietuvai pasinaudoti Lenkijos pralaimėjimu ir atsiimti Vilnių. Lietuva atsisakė. 1939 m. rugsėjo 17 d. Sovietų Sąjunga puolė Lenkiją. Tai nieko gero nežadėjo ir Lietuvai. Iš Lenkijos teritorijos į Lietuvą pradėjo plūsti civiliai gyventojai ir besitraukiantys Lenkijos kariuomenės kariai.

Knygoje plačiai aprašomi prezidento A. Smetonos santykiai su kariuomenės vadu S. Raštikiu. Autorius nevengia kritikos kariuomenės vadui, tačiau iš šių aprašymų galima geriau susidaryti nuomonę, kaip Lietuva buvo pasiruošusi galimai okupacijai ir kaip (ar) ketino gintis. Vėliau plačiai aptariami Sovietų Sąjungos

Pirmosios kariuomenės priesaikos iškilmės Kaune, Rotušės aikštėje 1920 metais. Priekyje stovi kariuomenės vadas gen. Silvestras Žukauskas, Respublikos prezidentas Antanas Smetona ir Krašto apsaugos ministras Antanas Merkys. Centrinio valstybės archyvo nuotr.

reikalavimai Lietuvai leisti įkurti karo įgulas, pakeisti neįtinkančius vyriausybės narius, bausti Lietuvos saugumo ir Vidaus reikalų ministerijos vadovus. Knygoje skelbiami vyriausybės posėdžių aprašymai, šifruotų telegramų turinys. Taip pat aprašomi dramatiški svarstymai, kaip elgtis prasidėjus sovietų okupacijai. Nupasakojamas momentas, kai prezidentas priėmė sprendimą trauktis iš šalies. Autorius pažymi, kad A. Smetona argumentavo tai tuo, jog nepasitraukus į užsienį jis rusų bus priverstas pripažinti Lietuvos okupaciją. Įdomu, kad A. Smetona, remdamasis tuo metu galiojusia Konstitucija, paskelbė dekretą, kuriu dėl „negalavimo“ savo pavaduotoju paskyrė premjerą A. Merkį.

PREZIDENTAS PASITRAUKIA IŠ LIETUVOS

Paskutinis knygos skyrius pavadintas „Tremtinio dalia“. Jame autorius aprašo prezidento A. Smetonos pasitraukimo iš Lietuvos aplinkybes, ilgą kelionę į JAV bei pastangas kelti Lietuvos išlaisvinimo klausimą. Šis skyrius įdomus tuo, kad randame aprašymus, kaip prezidentas ir jo šeima pasitraukė į tuometinės Vokietijos teritoriją bei ilgą laiką gyveno prie Didžiųjų

Mozūrijos ežerų. Čia taip pat minimas vadinamasis Suvalkų trikampis. Prezidentas domėjosi, ar jo šeimos nariai galėtų apsigyventi Seinų ir Punsko krašte bei įsidarbinti „kurioje nors lietuviškoje mokykloje“. Skaitant knygą, į akis krenta tai, kad prezidento pasitraukimui visiškai nebuvo pasiruošta. Ne visi šeimos nariai net turėjo pasus, būtinus sienai kirsti ir tolesnei kelionei, nebuvo sutvarkytas vizų klausimas, suplanuotas kelionės maršrutas, apsauga, nakvynės klausimai. Beje, reikia pripažinti, kad tai rodo visišką to meto valstybės tarnybų suirutę.

Visos kelionės Šveicarijos link metu prezidentą prižiūrėjo vokiečių tarnybos. Kurį laiką pagyvenęs netoli Šventaino ežero, jis išvyko į Karaliaučius, o iš ten į Berlyną. Vokiečiai reikalavo, kad kuo skubiau išvyktų iš Vokietijos teritorijos, tačiau vizų klausimas buvo sprendžiamas lėtai. Nors (kaip pats teigė) prezidentas nenorėjo palikti Europos, išvykdamas į JAV galėjo tikėtis bent ten gyvenančių lietuvių paramos.

A. Merkeliui nemažai dėmesio skiria Lietuvos diplomatinės tarnybos veiksmams įvykus Lietuvos okupacijai. Pažymi, kad praėjus net mėnesiui užsienyje likę Lietuvos diplomatai įteikė protesto notas rezidavimo valstybių vyriausybėms. Pasak jo, iki

to laiko neturėjo aiškios informacijos, kas vyksta Lietuvoje, juolab instrukcijų iš Kauno, kaip turėtų elgtis.

Tuo metu, kai Smetona iš Berlyno vyko į Šveicariją, Lietuvos diplomatijos šefo S. Lozoraičio kviečiami Lietuvos pasiuntiniai rinkosi Romoje, kad sudarytų egzilinę vyriausybę, tačiau nuspręsta, jog dėl nepalankių to meto aplinkybių to daryti neverta. Įsteigtas Lietuvos tautinis komitetas, tačiau jo veikimo

galimybės buvo ribotos.

A. Smetona iš Šveicarijos išvyko į Lisaboną, o po kurio laiko į Braziliją. 1940 m. balandžio 10 d. pasiekė JAV. Atvykęs į Jungtines Amerikos Valstijas A. Smetona buvo gražiai sutiktas, tačiau jautė, kad didelė dalis ten gyvenančių lietuvių nepritaria jo pasitraukimui iš Lietuvos ir kritiškai vertina jo ilgus metus vykdytą politiką. Po kelių dienų A. Smetoną priėmė JAV prezidentas Ruzveltas, tačiau laikui bėgant, kaip rašo knygos autorius, Smetonai buvo patariama mažiau reikštis politinėje plotmėje, vengti susitikimų, viešų diskusijų. Jis bandė kelti Lietuvos okupacijos bylą, tačiau neturėdamas didesnio palaikymo emigracijoje ir kamuojamas materialinių nepriteklių daug nuveikti negalėjo. Juolab kad artėjant Vokietijos pralaimėjimui kare ir stiprėjant Sovietų Sąjungos įtakai buvo akivaizdu, jog geopolitinė situacija Vidurio ir Rytų Europoje labai keisis ir ji nebus palanki Baltijos šalims, tarp jų ir Lietuvai.

Knygos pabaigoje aprašoma A. Smetonos tragiška žūtis kilus gaisrui name, kur jis gyveno. Prezidentas mirė vežamas į ligoninę 1944 m. sausio 9 d. Klivlende. Ten buvo ir palaidotas.

Pabaiga

„Už nuopelnus Lietuvai“ – kunigui ir etnografei

EUGENIJA PAKUTKIENĖ

2018 m. vasario 15 d. 10 val. Lietuvos Respublikos prezidentūroje Jos Ekscelencija Lietuvos Respublikos prezidentė Dalia Grybauskaitė Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo 100-mečio proga ordino „Už nuopelnus Lietuvai“ Riterio kryžiumi apdovanojo 100 žmonių, tarp jų mūsų kraštiečius – Lenkijos lietuvių etninės kultūros draugijos pirmininkę Aldoną Vaicekauskienę ir prelatą, Vroclavo arkivyskupijos kunigą Alfonsą Jurkevičių. Tai padėka už ilgametį darbą tautos garbei, lietuvių labui.

Prelatas pagerbtas kaip aktyvus lietuvių tautinės tapatybės puoselėtojas Lenkijoje, garsinantis Lietuvos vardą pasaulyje. Tai turbūt pirmas atvejis, kai tokį įvertinimą gavo mūsų krašto kunigas. Tai kol kas vienintelis kunigas, apdovanotas tokiu garbingu ordinu. Prelatą asmeniškai sveikino daugelis jo parapijiečių, apie jį rašė keturi Vroclavo laikraščiai. Vroclaviečiai džiaugiasi.

Prelatas mgr. Alfonsas Jurkevičius gimė 1934 m. lapkričio 11 d. Šlynakiemio kaime, mišrioje Kastanto ir Magdalenos (Paznėkaitės) Jurkevičių šeimoje kaip vidurinis iš trijų sūnų. Kunigu dirbo 50 metų Vroclave, lietuvių grupei lietuviškai šv. Mišias atnašavo per 33 metus. Taip pat beveik kasmet atnašavo šv. Mišias prie Dariaus ir Girėno paminklo, o lankydamasis tėviškėje neaplenkė Punsko, Vidugirių, Seinų, Žagarių bažnyčių (atostogaudamas visur laikydavo šv. Mišias). Dėkojame ir sveikiname,

linkėdami sveikatos.

Aldona Vaicekauskienė gimė 1952 m. Bronės (Kmieliauskaitės) ir Jono Aleksų šeimoje kaip vyriausia iš 4 dukrų ir sūnaus. Reiškėsi visuomeninėje veikloje mokydamasi Punsko licėjuje, studijuodama techninį lavinimą Varšuvos universiteto Balstogės filiale, vėliau Opolėje pedagogiką, Torunėje etnografijos specialybę. Grįžusi mokytojavo savam krašte. Kartu su veikliuoju Romu Vitkausku įkūrė Punsko senojoje klebonijoje etnografinį muziejų. Vadovavo LVKD licėjaus skyriui. Nuo 4 metų vadovauja tautodailės dirbtuvėms „Šimtavirvis“. Prisidėjo prie vaikų, jaunimo ir suaugusiųjų kolektyvų subūrimo. Organizuoja per Žolinių atlaidus tarptautinį folkloro festivalį, tautodailės mugę. Rinko dainas, medžiagą apie mūsų krašto vestuvinius papročius, gimtą Vaitakiemio kaimą, parašė nemažai knygų.

Šis Lietuvos parodytas dėmesys – tai didelė garbė ne tik apdovanotiesiems, bet ir visiems Suvalkų, Seinų ir Punsko krašto tautiečiams.

.....
 : Nuoširdžiai dėkoju visai Lietuvai, ypač Lietuvos Respublikos prezidentei :
 : Daliai Grybauskaitei, LR ambasadoriui Lenkijoje Šarūnui Adomavičiui, gar- :
 : bės konsului Vroclave Tomasz Kosoń ir visiems, kurie pasiūlė mano kandida- :
 : tūrą, stengėsi, prisidėjo prie to, kad buvau apdovanotas ordino „Už nuopelnus :
 : Lietuvai“ Riterio kryžiumi. Ačiū visiems.
 : Lietuvos 100-mečio proga sveikinu tautiečius ir Suvalkų krašto gyventojus.
 : Linkiu visiems sėkmės gyvenime. Esate man artimi, nes ir aš iš čia kilęs.
 : Lietuva, būk laiminga, turtinga, palaiminta ir nepriklausoma šiandien, rytoj,
 : visada...
 : *Prelatas, Vroclavo arkivyskupijos kunigas altaristas Alfonsas Jurkevičius*
 : .....

„Balsynėlio“ solisčių laimėjimai

EGIDIJA POCIENĖ

Kovo 24 d. Varėnos kultūros centre įvyko IX jaunųjų talentų konkursas „Skambėk, Dzūkija!“ 2018. Jo tikslai: ugdyti jaunuosius talentus, skatinti jaunų žmonių kūrybiškumą, norą kurti muzikinį-sceninį veiksma, ugdyti populiariosios muzikos atlikėjų kultūrą, lavinti muzikinį, estetinį skonį, tobulinti muzikines žinias.

Į konkursą atvyko dalyviai iš Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių, Šilalės, Šilutės, Birštono, Alytaus, Šakių, Lazdijų, Rusnės ir kitų Lietuvos miestų. Tarp Lietuvos dainininkų šiais metais dainavo ir Punsko lietuvių kultūros namų vaikų ansamblio „Balsynėlis“ solistė Greta Nevulytė. Ją dainuoti moko vadovė Egidija Pocienė. Konkurse Greta atliko Ingos Šeduikienės dainą „Nupiešiu

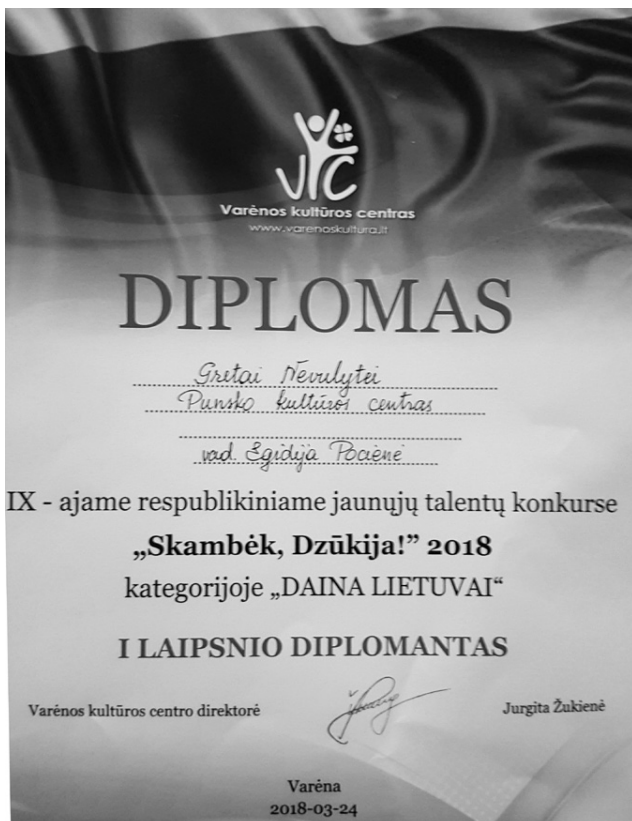
Lietuvą“. Ši daina tapo pati populiariausia, nes buvo atlikta šešis kartus. Komisijos nariai turėjo puikią galimybę įvertinti dainos atlikimą.

Dalyviai buvo vertinami už: muzikalumą ir meninį kūrinių pateikimą, intonaciją ir vokalinius gebėjimus, tembrą ir balso stiprumą, sceninę kultūrą, repertuaro atlikimą amžiaus kategorijai ir atlikėjo galimybes.

Vadovė Egidija džiaugiasi visa širdimi!!! Greta apdovanota I laipsnio diplomu. Didžiausi sveikinimai! Šaunuolė Greta!

Greta Nevulytė

2018 m. balandžio 19 d. Marijampolėje vyko tarptautinis dainų festivalis „Saulės šypsena-2018“, skirtas Lietuvos 100-mečiui paminėti. Jame skambėjo lietuvių ir užsienio kompozitorių dainos. Šiame festivalyje vaikų ansambliui „Balsynėlis“ atstovavo dvi dainininkės: Patricija Valinčiūtė ir Greta Nevulytė. Patricija dainavo Jurgos Šeduikytės dainą „Nebijok“, o Greta

– Ingos Šeduikienės „Nupiešiu Lietuvą“. Jos puikiai atliko savo dainas, buvo apdovanotos diplomais bei dovanėlėmis ir pakviestos dalyvauti festivalyje ateinančiais metais.

2018 m. balandžio 27 d. Patricija ir Greta dalyvaus jaunimo dainų ir šokių festivalyje „Vaikystės spalvos-2018“ Kalvarijoje. Jos atliks po dvi dainas. Linkime dainininkėms sėkmės!

Visų Punsko lietuvių kultūros namų ansamblių veiklą remia Lenkijos Respublikos vidaus reikalų ir administracijos ministerija.

„Čia gyvename – čia bendrai veikiame“

SEINŲ „LIETUVIŲ NAMŲ“ INF.

Vysk. Antano Baranausko fondas „Lietuvių namai“ Seinuose drauge su Metelių kaimo bendruomene „Tarp Dusios ir Metelio“ š. m. vasario 1 d. pradėjo įgyvendinti projektą „Čia gyvename – čia bendrai veikiame“, kuris vykdomas pagal Interreg V-A Lietuvos-Lenkijos bendradarbiavimo programos 3 prioriteto „Socialinės įtraukties skatinimas, kova su skurdu ir bet kokia diskriminacija“ 3.1. priemonę „Pagerinti socialinių ir sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumą gyventojams abiejose sienos pusėse kovojant su socialine atskirtimi ir skurdu“. Programą iš dalies finansuoja Europos Sąjungos Europos regioninės plėtros fondas.

Šio projekto tikslas yra sumažinti socialinę ir kultūrinę atskirtį ir pagerinti kaimiškų Seinų ir Metelių apylinkių gyventojų gyvenimo kokybę. To bus siekiama per sveiko ir aktyvaus senėjimo skatinimą ir populiarinimą, per tradicinių ir vietos amatų išsaugojimą ir populiarinimą, naujų kultūrinių ir socialinių ryšių kūrimą ne tik tarp kaimiškų vietovių gyventojų, bet ir tarp nevyriausybinių organizacijų, kurios aktyviai dirba savo bendruomenių labui. Projektą įgyvendinant iš viso bus vykdoma 18 skirtingų veiklų. Tikimasi, jog šiose veiklose dalyvaus daugiau kaip 700 asmenų. Iš šių planuotų veiklų net 10 bus bendri renginiai, kuriuose dalyvaus beveik 650 žmonių iš Lietuvos ir Lenkijos. Abu paramos gavėjai tiki, jog sujungus pajėgas, patirtį ir teigiamą vietinių

Iš Seinų „Lietuvių namų“ archyvo

Iš Seinų „Lietuvių namų“ archyvo

bendruomenių nusiteikimą bei gavus ES paramą galima padaryti daug daugiau ir pasiekti daug didesnį socialinį efektą, kuris turės neįkainojamą pridėtinę vertę abiem bendruomenėms ir jų apylinkėms. Projektą įgyvendins dvi nevyriausybinės organizacijos – Metelių kaimo bendruomenė „Tarp Dusios ir Metelio“ ir Vysk. Antano Baranausko fondas „Lietuvių namai“ Seinuose. Abi NVO aktyviai veikia savo bendruomenių labui.

Šiuo metu Fondas rengia nuoseklius muzikos ir teatro užsiėmimus Seinų krašto žmonėms. Vasario 17 d. mūsų krašto gyventojai dalyvavo integraciniame susitikime Meteliuose. Balandžio 19–20 dienomis „Lietuvių namuose“ vyko Amatų stovykla.

Projektą įgyvendinti planuojama iki 2019 m. sausio 31 d. Bendra projekto vertė – 49.981,64 Eur, iš jų Europos regioninės plėtros fondo lėšos – 42.484,38 Eur. Vysk. Antano Baranausko fondo „Lietuvių namai“ Seinuose biudžetas projekto veiklų įgyvendinimui – 20.480,35 Eur, iš jų Europos regioninės plėtros fondo lėšos – 17.408,29 Eur.

Iš Seinų „Lietuvių namų“ archyvo

Iš Seinų „Lietuvių namų“ archyvo

Interreg Lietuva-Polska

EUROPOS SAJUNGA

Europos Regioninės Plėtros Fondas

Pamąstymai apie gimtosios kalbos mokėjimą apsilankius Punske

REDA MIELDAŽYTĖ

Punskietišką tarmę pirmą kartą išgirdau 1991 m. būdama lietuvių kalbos ir literatūros studijų Vilniaus universitete pirmo kurso studentė. Kaip žinia, Lietuvai atkūrus nepriklausomybę ir panaikinus geležinę uždangą, Punsko krašto jaunajai lietuvių kartai buvo suteiktos galimybės studijuoti įvairiausių profilių specialybes Vilniaus universitete.

Mane, filologę lituanistę ir suvalkietę, visada žavėjo ir tebežavi tiek užsienio kalbos, tiek lietuvių tarmių žodynas bei skambesys. Punsko krašto lietuvių tarmė, palyginti su rūsiesnio ir grubesnio tono suvalkiečių šnekta, skambėjo beveik kaip dzūkų, bet gal dar švelniau ir netgi intymiau suvalkietės ausiai. Ypač girdint gausybę punskiečių maloninių kreipinių, kai šie kreipdavosi į savo draugus arba kalbėjo apie šeimos narius ar

netgi supančius kasdienius buitinius rakandus. Suvokiau, kad tai buvo ne mintinai išmokti folklorinių dainų tekstai, kuriuose apstu maloninių kreipinių, bet kasdien savaime, natūraliai vartojamos įvairios deminutyvų formos, kurios lietuvių bendrinėje kalboje jau buvo kalbinė retenybė.

Baigusi lituanistikos studijas Lietuvoje ir ispanų bei Lotynų Amerikos kraštų magistrantūros mokslus Norvegijoje 1997 m. ištekėjau už lietuvių kalbą studijavusio dano ir išvykau gyventi į Daniją, o šiek tiek užtelėjus sūnui Adomui ir dukrai Veronikai bei atnaujinus studijų laikų pažintį su Zita Pečiulyte-Batvinskiene vieną vasarą nusprendėme praleisti atostogas Punsko krašte.

Prisipažinsiu iš karto, kad atvykus iš ganėtinai nuobodžių, bet visgi savų Suvalkijos lygumų į istorines jotvingių

žemes buvau nustebusi dėl tokio didelio reljefo pasikeitimo. Jis buvo be galo dosnus klonių ir kalvelių, sodrios vasariškos gamtos žalumos bei ežerų. Buvo labai apmaudu ir netgi savotiškai gėda, kad dėl sienų tiek dešimtmečių mes, Suvalkijoje, pačioje sienos pašonėje gyvenusieji lietuviai, negalėjome aplankyti ar net žvilgtelėti šio nuostabaus gamtos kampelio ir išsaugoto turtingo lietuvių kultūros paveldo link, kur tarsi Krėvės „Šiaudinėje pastogėje“ įsikūrę kaimo keistuoliai arba tikrąja to žodžio prasme dvasios milžinai, savyje jaučiantys jotvingių, prūsų ar sūduvių protėvių dvasią ir savaip, galbūt pagoniško instinkto vedami, užsimoję gelbėti laukų akmenis ir tokiu būdu savaip rekonstruoti senojo baltų gyvenimo paveldo modelį. Kokia gausa folkloro ansamblių, kur griežia bei dainuoja ne tik seni, bet ir jauni, kur mokytojai duoda jaunajai kartai juostų audimo pamokas, o didesnę kūrybinę gyslelę turintys jaunuoliai mėgina kurti savus juostų raštus.

Kad mes, gyvenusieji Didžiojoje Lietuvoje, negalėjome žvilgtelėti iš arčiau į šį kaimynystėje esantį kraštą, supratau, kai mano draugės Zitos vyras Vytautas antros viešnagės metu nuvežė parodyti Lietuvos ir Lenkijos pasienyje buvusią vielų užkardą. Prisimenu prieš dešimtmetį apsuktą ratą aplink Alno ir Galadusio ežerus Lenkijos ir Lietuvos pusėje. Važiuodama Galadusio ežero pakrante, išvydau Lietuvos pusėje ištuštėjusių, be gyvos dvasios laukų platumas, kur tik lietuviui, žinančiam savo tėvų bei senelių tėviškių likimą kolektyvizacijos

Iš Batvinskių šeimos albumo

Centre - straipsnio autorė

metais, pavieniai medžiai bylojo apie buvusias dzūkų sodybas, pačiame pasienyje išdegtas iki pelenų nustatant sieną ar vėliau keliolikos kilometrų spinduliu vos ne iki pačios Kalvarijos išrautas iki šaknų kolchozų laikų vajuas. Lenkijos pusėje ramiausiai gyvavo vienkiemiai, galbūt mažiau turtingi nei Vakarų Europos ūkininkų sklypai, bet visgi dėl istorinio atsiktinumo išvengę pačių didžiausių buldozerių naikinimo.

Tokių kultūrinių viešnagių pas punskiečius būta ir daugiau. O šiais metais prieš pat Vasario 16-osios šimtmečio jubiliejų, kai Danijos mokyklų ir gimnazijų moksleiviai per žiemos atostogų savaitę su šeimomis traukia į kalnų slidinėjimo trasas, skuba pasprukti iš skandinaviskos žiemos tamsos į saulėtas Kanarų salas arba leidžiasi į tolimas Azijos šalis, mano devyniolikmetis sūnus Adomas, trečios gimnazijos klasės moksleivis, panoro aplankyti močiutę ir tėtuką Marijampolėje. Tuo pačiu sutarėme, jog būtų smagu vėl po keletų metų apsilankyti Punsko krašte. Juolab kad kelionė iš Marijampolės į Punską nevairuojančiam automobiliu vėl tapo įmanoma atidarius traukinių maršrutą iš Kauno į Balstogę. Na gal traukinys ir nelabai panašus į tarptautinį ekspresą, bet visgi per valandą saugiai atrieda iki Lenkijos pusėje esančių Trakiškių.

Šios viešnagės metu aplankėme Punsko lietuvių licėjų. Sūnus Adomas abi dienas labai noriai kėlėsi ryte ir žygiavo pabendrauti su licėjaus jaunimu, o vakare kartu su Lidija Batvinskaite ir Artūru Astrausku skubėjo į šokių repetiją, kur moksleiviai intensyviai repetavo, kaip supratau, šokio kompoziciją pagal A. Vienuolio „Paskenduolę“. Adomas, niekada neturėjęs reikalų su šokio kultūra, o tik daugiausia su kompiuterio ekranu, buvo be galo pakerėtas jaunimo gebėjimų. Ir talento. Na o klausimų ir temų pokalbiui, kaip supratau, netrūko.

Sugrįžus į Daniją jis paminėjo,

kad tai buvo tarsi trumpa, bet gana intensyvi studijų mainų programa. Punskiečiai turėjo galimybę bent teoriškai susipažinti su Danijos gimnazijų mokymosi struktūra, tradicijomis, laikomais privalomais egzaminais ir šiaip jaunimui rūpimomis visuomenės temomis, o Adomas – su punskiečių mokymosi savitumais, jaunimo aktualijomis bei bendravimo kultūra. Galvodama apie šią unikalią bendravimo galimybę noriu pasakyti, kad Punske, Lenkijai priklausančiame lietuvių krašte, gimusio ir augusio jaunimo bei mano sūnaus, gimusio ir augusio Danijoje, mišrioje šeimoje, bendravimas buvo unikalus ir nebūtų buvęs toks unikalai įmanomas anglų kalba (nors Adomas kalba laisviausiai angliškai), jei tiek Punsko licėjų lankantys lietuviai moksleiviai, tiek Adomas nebūtų gebėję kalbėti lietuviškai. Jis pirmą kartą su lietuvių mažuma, gyvenančia užsienyje, bendravo pats, be mamos ar tėvo tarpininkavimo. Šituose mano pamąstymuose, be abejonės, yra labai daug emocijų, bet manau, kad jų proveržiui turiu teisę, nes turbūt tiek Punsko licėjų lankantys lietuviai, tiek mano Adomas, bebaigiantis Kopenhagos Ørsteded gimnazijos trečią klasę, yra savotiškas gyvenimo projektas dėl lietuvių kalbos išsaugojimo bei asmeninės tapatybės praplėtimo. Kopenhagoje bendraudama daug metų su šeštadienines gimtosios lietuvių kalbos pamokas lankančių lietuvių kilmės vaikų tėvais visada norėdavau pabrėžti, kad lietuvių kalba gimusiems emigracijoje vaikams yra būtina ne vien todėl, kad jie gebėtų susikalbėti su savo seneliais Lietuvoje. Man visada rūpėjo ištraukti lietuvių kalbos ugdymo būtinumą iš namų aplinkos buitinių rėmų. Moksliniai neurologiniai tyrimai rodo, kad kiekviena kalba yra unikali individo galimybė, lavinanti žmogaus smegenų veiklos aktyvumą ir sveikumą, senatvėje apsauganti nuo ankstyvos demencijos ar Alzheimerio ligos, taip pat kiekvienos papildomos kalbos mokėjimas padeda

lengviau mokytis naujų kalbų, nes tiek kalbos padargai, tiek smegenų darbas tampa plastiškesnis ir lengvesnis, jeigu žmogus moka kalbėti bent dviem kalbomis. Taigi mano sūnaus ir Punsko licėjaus lietuvių patirtis yra labai autentiška ir panaši. Tiek Adomas, tiek Punsko lietuvių licėjaus jaunimas yra tobuli dvikalbiai. Sūnus lietuvių kalbos išmoko namų aplinkoje, o tobuliau rašyti bei skaityti mokėsi tik šeštadieniais lietuvių kalbos pamokose. Man niekada nekilo abejonių, kokio kalba turiu bendrauti gimusio mano vaikams, nors patikėkite, kad tiek danų, tiek kitų Vakarų Europos kraštų visuomenės spaudimas bei politinių pokalbių kontekstas niekada nebuvo ir nėra palankus emigrantų gimtosios kalbos atžvilgiu. Šitos panašios aktualijos yra puikiai nujaučiamos ir šiek tiek žinomos lietuvių mažumos, gyvenančios Lenkijoje, atveju. Tai tikrai nėra lengva, bet tiek kiekvienai visuomenei, tiek bet kuriai valstybei dvikalbiai piliečiai yra unikalus turas. Mažumų vaikai, augantys daugumos terpėje, turi daugybę kalbinių ir kultūrinių išteklių. Štai pažvelkime į Lenkijos lietuvius, besiverčiančius vertimu. Lenkų ir lietuvių kalbas puikiai išmanantys lietuviai tikrai, mano manymu, labiau kvalifikuoti vertėjai verčiant į abi kalbas nei Lenkijos lenkai, išmokę lietuviškai, nes Lenkijos lietuviams tiek lenkų, tiek lietuvių yra gal ne visai, bet visgi gimtosios kalbos. Taip pat Lenkijos lietuviams daug geriau yra suvokiamas tiek Lietuvos, tiek Lenkijos kultūrinis ir politinis kontekstas. Aišku, negalima absoliutinti kalbant apie visus Lenkijos lietuvius ar lenkus, bet manyčiau, kad daugumos lietuvių atžvilgiu tokie faktai labiau pasitvirtintų.

Pabaigoje norėčiau dar sugrįžti prie to, ką patyriau apsilankiusi Punsko mokykloje. Čia girdėjosi ir lenkiškai kalbančių vaikų. Adomas, sugrįžęs po pamokų, irgi pasakė, kad jam teko girdėti kalbant mokinius visiškai nesuprantama kalba. Toks mokyklos

modelis, kur kartu mokosi lietuvių mažumos vaikai ir lenkai, tik duoda daugiau dividendų tiek Lenkijos valstybei, tiek Lenkijos ir Lietuvos politikų susitarimams. Tą patį manau ir apie lenkų ar rusų mokyklas Lietuvoje. Apie šį Lietuvos daugiakultūriškumą ir švietimo toleranciją istorinių mažumų atžvilgiu progai esant paminėti ir Danijos visuomenėje. Lenkija taip pat turi didžiulį leidama gyvuoti istorinių mažumų mokykloms. O lietuviams norėčiau palinkėti nedvejojant leisti savo vaikus į lietuvių licėjų, nes kaip anksčiau buvo kalbėta, jūsų vaikai turi nepakartojamą kultūrinę bei kalbinę galimybę – tobulinti lygiai lenkų ir lietuvių kalbas.

Lenkų mokytojams, dirbantiems greta savo lietuvių kolegų (ir atvirkščiai), norėčiau palinkėti atvirumo, geranoriškumo ir smalsumo dalyvaujant lietuvių ir lenkų moksleivių kultūriniuose renginiuose. Tai galima netgi skatinti organizuojant kalbos šventes, kur lenkų moksleiviai susipažįsta su lietuvių kalba, šventėmis ar kulinarija. Galima organizuoti viktorinas istorijos temomis ir pan. Gal panašūs renginiai yra organizuojami ir nėra reikalo siūlyti tokius pedagoginius receptus. Bet tokia idėja atsirado berašant šį straipsnį ir prisimenant vasario 24 d. Kopenhagoje lietuvių ir estų suorganizuotą renginį, skirtą trijų Baltijos šalių valstybingumo atkūrimo šimtmečiui paminėti. Šiame kontekste lietuvių ir estų gimtosios kalbos pamokas lankantys mokiniai mėgino susipažinti ir ištarti visiškai negiminiškų kalbų žodžius, buvo paruošta nesudėtingų klausimų viktorina apie trijų Baltijos šalių istoriją, sportą, kalbą ir geografiją. Ypač paaugliams ši kalbinė ir istorinė laboratorija buvo itin įdomi ir praplečianti jų kultūrinę ribą, o pradinė klasių mokiniai savo įspūdžius vizualizavo piešiniuose, kurie kalba patys už save – vaikų atmintyje tikrai išliko Latvijos, Estijos ir Lietuvos vėliavų spalvos.

Lietuvos savanoris Petras Pečiulionis

EUGENIJA PAKUTKIENĖ

„Žiburio“ mokyklos bibliotekoje aptikau knygą „Nepriklausomai Lietuvai“, išleistą 1965 m. Čikagoje. Tai Lietuvos šaulių sąjungos tremtyje leidinys. Tarp lietuvių patriotinių organizacijų nepriklausomoje Lietuvoje ir išeivijoje vienintelė Lietuvos šaulių sąjunga turėjo ir tebeturi šūkį „Nepriklausomai Lietuvai“.

Lietuvos šaulių sąjungos idėja kilo nepriklausomoje Lietuvoje 1919 m. pirmų ginkluotų kovų dėl šalies nepriklausomybės įkarštyje. Pirmieji veikę partizanai ir šauliai, laikui bėgant, buvo sujungti ir išaugo į didelę patriotinę organizaciją – Lietuvos šaulių sąjungą. Tada su pirmaisiais kariais savanoriais kartu kovojo ir partizanai, šauliai. Mūsų ano meto kraštiečiai taip pat praplėtė šias gretas, dažnai vengdami lenkų kariuomenės.

Seinijos saviveiklininkams vadovaujantis muzikas, mokytojas, vargonininkas Juozas Pileckas iš Kučiūnų pranešė, kad Kučiūnuose pastatytas paminklas savanoriams, kovojusiems dėl Lietuvos pakraščių su lenkais. Tarp kitų išvardintas vienas mūsų kraštiečių Petras Pečiulionis iš Žagarių, Berznyko valsčiaus, gimęs 1887 m. Jis žuvo Kučiūnuose, todėl jo pavardė ir atsirado tarp kitų žuvusių savanorių pavardžių minėtame paminkle. Nežinia, kur jo kapas. Klausinėjant Žagariuose sakyta: „Buvo ir yra Peciukoniai Žagariuose, ne Pečiulioniai, jų palikounys...“ Manėme, gal ranka rašytos raidės galėjo pakisti. Kreipiausi į puikiai apie archyvų dokumentus nusiimanantį Juozą Vaznelį. Jam pavyko rasti šią pavardę. 1889 m. krikšto metrikų knygos aktas nr. 170 informuoja: „PETRAS PIEČULANIS, 54 m.

Andriaus ir 34 m. Onos Maksimilianytės sūnus, gimė BUBELIUOSE 1889-08-25.“

Dar istorijos mėgėją Gintarą Lučinską paprasčiau paieškoti žinių apie Petrą Pečiulionį (Peciukonį iš Žagarių kaimo, tuomet Berznyko valsčiaus, Suvalkų vaivadijos). Jis tuojau atsiuntė tokią informaciją: P. Pečiulionis – ne tik Lietuvos kariuomenės kūrėjas savanoris, bet ir Vyčio Kryžiaus ordino kavalierejus.

Įsakymas kariuomenei Nr. 136, 1923 m. liepos 17 d.

Petras Pečiulionis, Andriaus sūnus, gimė 1887 metais Seinų apskrities Kučiūnų valsčiaus Žagarių kaime – dabartinėje Lenkijos teritorijoje. Pagal profesiją – žemdirbys.

1919 metų rugpjūčio 18 dieną savanoriu įstojo į Lietuvos kariuomenę. Tarnavo 10-ajame pėstininkų Marjampolės pulke. Buvo ketvirtosios kuopos eilinis. Dalyvavo kovose prieš lenkus. 1920 metų rugpjūčio 22 dieną kautynėse ties Šipliškėmis žuvo. Kūnas liko kovos lauke anapus fronto.

1923 metų liepos mėnesį už lenkų fronte parodytą narsą po mirties apdovanotas 1-ojo laipsnio Vyties Kryžiumi Nr. 1327.

Kur palaidotas Petro Pečiulionio kūnas – nėra žinoma.

LCVA, f. 929, ap. 6, b. 424, l. 166–169.

Savanorių žygiai. T. 1. Kaunas, 1937, l. 337.

Įdomu. Ne iš Žagarių, o gretimo Bubelių kaimo, tai sūnus ir gimęs dvejais metais (pagal krikšto metriką) anksčiau, nei pateikia rašytiniai šaltiniai. Seniau tokių klaidų ir klaidelių būdavo. Taikėsi dėl to, kad norėta save laikyti pilnamečiu arba šiek tiek vyresniu.

Išrinktos geriausios metų knygos

Akcijos „Metų knygos rinkimai 2017“ nugalėtojomis tapo šios knygos: suaugusiųjų kategorijoje – Rimanto Kmitos romanas „Pietinia kronikas“ (leidykla „Tyto alba“), poezijos kategorijoje – Agnės Žagrakalytės eilėraščių knyga „Štai:“ (leidykla „Tyto alba“), knygų vaikams kategorijoje – Evelinos Daciūtės knyga „Laimė yra lapė“, iliustravo Aušra Kiudulaitė (leidykla „Tikra knyga“) ir knygų paaugliams kategorijoje – Dainos Opolskaitės romanas „Ir viena kart, Riči“ (leidykla „Alma littera“).

Kmitos romanas žvaliu, energingu, linksmu pasakojimu išarė naują vagą lietuvių literatūroje – čia kalbama šiaurietiška tarma, kupina žargono, būdingo tam laukiniam laikotarpiui, kai atsivėrusi laisvė ir užgriuvęs kapitalizmas daugelį vertybių chaotiškai vertė aukštyn kojom. Jaunuolio brandos kelias šiomis aplinkybėmis kupinas komplikacijų, kuriozų, keistų nuotykių, ieškojimų, klaidų ir atradimų. Čia matome ne tik tų laikų materialinę aplinką ir prisitaikymo būdus, bet ir naujus kultūros daigus – tai pagavi Šiaulių Pietinio rajono, o kartu ir to meto Lietuvos kronika.

Žaismingi ir žaižaruojantys A. Žagrakalytės tekstai iš pirmo

žvilgsnio gali pasirodyti neįpareigojantys buities atspindžiai ar saviironiškas žvilgsnis į kasdienybę, tačiau pasaulis už jų – neabejotinai didesnis, sukimbantis su būties refleksijomis ir nuolatinėmis savo vietos pasaulyje paieškomis, kur, jei ko nors ir bijoma, – tai tik greičio (vėlgi galima paklausti – kokio, jei skaitant eilėraščius atrodo, kad pati jų subjektė lekia kūlversčiais ir negali nustygti vietoje). Stabtelėti ties eilute ar takteliai parinktu žodžiu turės pats skaitytojas: tam, kad pajustų turtingos mūsų kalbos skonį, o per jį – ir juslėmis apčiuopiamą, erotinių potyrių kupiną pasaulį.

Daciūtės ir A. Kiudulaitės knyga „Laimė yra lapė“ – tai paveikslėlių knyga apie mielą, bet keistą šeimą, gyvenančią medyje, apie berniuko Povilo ir lapės draugystę, kuri skatina filosofuoti, kas yra laimė ir kiti geri dalykai.

Opolskaitės romane „Ir viena kart, Riči“ vaizduojamas šiuolaikinių paauglių, daugiausia vaikinių, gyvenimas šeimoje, bendravimas mokykloje. Autorė parodo skirtingas socialines ir dvasines jų būsenas. Nuo detektyvinės situacijos pereinama prie svarbių moralinių klausimų, apysakoje svarstomos draugystės, atsakomybės,

vyrishko jautrumo temos.

Metų knygos rinkimai vyksta kasmet nuo 2005-ųjų. Šiemet skaitytojai labiausiai patikusias knygas rinko jau tryliką kartą. Šį sykį jie balsavo už keturių kategorijų – suaugusiųjų, poezijos, paauglių ir vaikų – metų knygas.

Ekspertai atrinko dvidešimt kūrinių – kiekvienoje kategorijoje po penkias knygas. Akcijoje dalyvaujančios knygos parašytos šiuolaikinių lietuvių autorių, išleistos nuo 2016 m. rugsėjo 1 d. iki 2017 m. rugpjūčio 31 d.

Balsuoti buvo galima Metų knygos rinkimų interneto svetainėje, taip pat siųsti laiškus elektroniniu ir paprastu paštu. Šiemet už metų knygas balsavo 23 300 skaitytojų.

Akcijos „Metų knygos rinkimai“ tikslas – skatinti Lietuvos gyventojus domėtis šiuolaikine lietuvių literatūra, kelti mūsų visuomenėje skaitymo prestižą. Akcijos idėja – pristatyti geriausius šiuolaikinės lietuvių literatūros kūrinius. Ją rengia Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka, Lietuvos Respublikos kultūros ministerija, Lietuvos nacionalinis radijas ir televizija bei Skaitymo ir kultūrinio raštingumo asociacija.

Akcija „Metų knygos rinkimai 2018“ bus skelbiama šių metų rudenį.

Žinomiausius Lietuvos objektus iškalė žieduose

Juvelyrė Viktorija Orkinė Lietuvos valstybės atkūrimo šimtmečio proga įgyvendino jau seniai galvoje kirbėjusią idėją – sukūrė trijų spalvų aukso žiedus, ant kurių pavaizduoti žinomiausi šalies objektai. Geltono, žalio ir raudono aukso žiedai atitinkamai puošiasi Vilniaus, Kauno ir visos Lietuvos miestų simboliais tapusiais pastatais.

„Džiaugiuosi gyvendama Lietuvoje ir didžiuojuosi šalies teikiamomis galimybėmis. Tai tarsi padėka savo šaliai, kurią galiu išreikšti kasdieniu savo darbu, dedikuotu būtent šiai ypatingai progai, galvojant apie šios sukakties reikšmę ir šalies nueitą kelią“, – savo idėją komentavo autorė. Prieš daugiau nei pusmetį Vilniuje juvelyrė namus v2o atidariusi juvelyrė tikino, kad šią idėją galvoje nešiojosi jau seniai, tačiau jai įsikūnyti metale prireikė laiko.

Pirmiausia buvo pagaminti sidabriniai žiedai, tačiau iki visiško idėjos įgyvendinimo autorei kažko trūko. Taip kilo mintis žiedus kurti panaudojant Lietuvos vėliavos spalvas – geltoną, žalią ir raudoną auksą.

„Raudoną ar geltoną auksą greičiausiai esate matę. Mūsų akiai tai tarsi įprasta aukso spalva. Didžiausią nuostabą turbūt kelia žalias auksas, bet jis egzistuoja – švelniai gelsvas su žaliu atspalviu. Reikia pamatyti, kad pajustumėte spalvų skirtumą“, – idėją komentavo V. Orkinė.

Vasario 16-osios proga sukurti trys žiedai, ant kurių nugulė Vilniaus, Kauno ir visos Lietuvos simboliai. Juvelyrė namų v2o įkūrėja tokį pasirinkimą aiškina labai paprastai: „Vilnius ir Kaunas – miestai,

kuriuose gyvenau. Kaune gimiau ir augau, Vilniuje įsikūriau po studijų ir čia auginu savo vaikus. Trečiajame žiede „atgulė“ mano pomėgis keliauti po Lietuvą – parinkti penkių didžiųjų Lietuvos miestų simboliais tapę pastatai, taip tarsi pasakant, kad visa Lietuva yra graži, visuose miestuose yra ką pamatyti.“

Geltono aukso žiedas skirtas Vilniui – ant jo pavaizduota Gedimino pilis, Lietuvos Respublikos prezidentūra, Šv. Onos bažnyčia, televizijos bokštas, Katedra bei Dievo Motinos ikonos „Ženklas iš dangaus“ cerkvė. Žalio žiedas puoštas

Kauno simboliais – soboras, Kauno rotušė, Šv. Petro ir Povilo arkikatedra bazilika, Kauno pilis bei Kristaus Prisikėlimo bažnyčia. Trečiasis, raudono aukso, žiedas skirtas visai Lietuvai, ant jo matomi Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių ir Panevėžio miestų simboliai.

Tačiau šie žiedai turi ne tik aki-vaizdžiai matomus šalies simbolius, bet ir juose užkoduotą detalę. Specialiai šiai progai pagaminti papuošalai yra 16,2 dydžio, taip dar kartą paminint Lietuvos valstybės atkūrimo šimtmečio minėjimo – Vasario 16-osios – datą.

Nusviro ažuolas galiūnas

Apie didžių idėjų ir nesuskaičiuojamų darbų kuklų ir nepaprastą žmogų – Romą Vitkauską

NASTUTĖ SIDARIENĖ

2018 m. kovo 24 d., nesulaukęs 65-ojo gimtadienio (gimęs 1953-04-13 Šlynakiemyje), mirė mgr. Romas Vitkauskas. Netekome didžio mūsų krašto veikėjo, Seinų apskrities viršininko pavaduotojo, Punsko valsčiaus viršininko, viršaičio, „Aušros“ leidyklos steigėjo, Lenkijos ir Lietuvos ūkio rūmų steigėjo, Trumpalio valstybinio žemės ūkio pirmininko, LVKD pirmininko, daugelio paties ir kitų iniciatyvų vykdytojo, daugelio Punsko miestelio pastatų statytojo, šeimos vyro ir tėvo.

Tai buvo žmogus-institucija. Didžiulė institucija, kurioje gimsta įvairios mintys, jos yra vykdomos, o visa veikla susilieja į didžiulį galutinį tikslą – mūsų krašto gerovę.

Romas dar mokydamasis Punsko bendrojo lavinimo licėjuje, į kurį atėjo baigęs Šlynakiemio pagrindinę mokyklą, pasireiškė neeiliniais gabumais. Apie tai pasakoja klasės draugė Marytė Vaičiulienė: „Romas Vitkauskas buvo neeilinių gabumų mokinys. Eruditas. Domėjosi istorija, kultūra. Mokytojai jį vertino. Mūsų klasėje buvo pirmūnas – geriausias mokinys. Punsko licėjų baigė aukščiausiu vidurkiu savo klasėje. Nepasinaudojo pirmūno privilegija, kuri leido stoti į kiekvieną Lenkijos aukštąją mokyklą be egzaminų. Šią vietą draugiškai užleido kitam. Buvo rimtas, bet geras, paslaugus draugas. Kartais mėgdavo ir pakvailioti. Po

Romas Vitkauskas Vilniuje 2012 m.

skambučio, kol dar būdavo neatėjęs mokytojas, o jau visi susėdė į suolus, Romas pradėdavo vaidinti ar pamėgdžioti tuometinį Lenkijos vadovą V. Gomulką ar kokį kitą valdžios atstovą. Visiems sukeldavo smagaus juoko.

Po pamokų mažai bendraudavo su Romu ar su kitais, kadangi greičiau su klasės drauge A. Mukauskaitė skubėdavom namo į Vaičiuliškes. Kelias buvo prastas, po lietaus pavaršį ar rudenį vien purvas, o namo ne taip jau arti. Kai Romas pradėjo dirbti Trumpalio kolūkyje, greit padengė kelią asfaltu. Džiaugėsi ne tik jo darbuotojai, bet ir visi minėtų kaimų gyventojai.“

Kita Romo klasės draugė Teresė Uzdilaitė taip jį apibūdina: „Mokykloje buvo ramus ir daug mokėsi. Artimiau su Romu pradėjau bendrauti, kai gyvenau ir dirbau Suvalkuose. Jis, būdamas LVKD pirmininkas, dažnai aplankydavo Suvalkų skyrių, susitikdavo su valdyba ir nariais, teikdavo visokeriopą pagalbą, skatino vykdyti projektinę veiklą, padėjo leisti „Suvalkietį“. Domėjosi visų mūsų krašto draugijų veikla, padėjo jas įsteigti. Atvykdavo ir į lietuviškai atnašaujamas šv. Mišias Suvalkuose. Labai džiaugėsi, kad jos čia vyksta, domėjosi pal. J. Matulaičio maldos grupės veikla. Pats buvo pamaldus vyras, dažnai dalyvaudavo pamaldose. Savo

parapijoje, Punsko bažnyčioje visuomet kukliai stovėdavo įprastoje vietoje už sėdinčių vyrų.“

Savo jėgomis įstojo į Varšuvos žemės ūkio aukštąją mokyklą (SGGW). Buvo geras studentas. Studijas baigė aukščiausiu pažymiu. Aktyviai reikėsi studentų mokslo būrelio veikloje. Čia mokydamsis aktyviai dalyvavo LVKD Varšuvos skyriaus veikloje. Dirbo labai daug, ėjo skyriaus sekretoriaus pareigas. Palikti dokumentai (aš perėmiau iš jo šias pareigas) liudijo apie didelį kruopštumą atliekant visuomenines pareigas draugijoje. Prisimenu jo palinkusį braižą, ranka surašytą visą LVKD Varšuvos skyriaus turta, kitaip tariant – atlikta inventorizacija, nepraleistas net menkavertis ant sienos kabantis paveikslukas ar kitas mažmožis. Ankstesnių sekretorių šie dalykai nebuvo taip tvarkomi, tik arba labai paviršutiniškai, arba visiškai.

Tuo metu Broniaus Mickevičiaus rūpesčiu Varšuvoje pradėdamas leisti lietuviškas periodinis leidinys „Varsnos“. Nors gauti visi leidimai, pasirodžius vos keletui numerių leidybą sustabdo tuometinė Liaudies Lenkijos valdžia, motyvuodama tuo, kad Lenkijos lietuviai turi savo leidinį „Aušra“ (labai stipriai valstybės kontroliuojamą). Mėginama gaivinti kitu pavadinimu – „Vingis“. Bet irgi neilgam. Į šiuos leidybos, organizacinius darbus įsijungia Romas. Nepasisekus legaliai leidybai Varšuvoje, jis savo iniciatyva pradeda rankiniu būdu – surinkdamas tekstą rašomąja mašinėle, leisti oficialiai nekontroliuojamą biuletinį „Varšuvos lietuvis“, kuris platinamas patikimiesiems Varšuvos bei Punsko ir Seinų krašto lietuviams. Tais laikais, praėjusio amžiaus 7–8 dešimtmečiais, neužteko daug ir sąžiningai dirbti, dar reikėjo laimės, kad nepakliūtum

į nepatikimų žmonių akiratį. Tai buvo kontrolės ir cenzūros laikai. Tos laimės Romui dažnai pritrūkdavo. Baigęs aukštuosius mokslus, greitai pakviestas tarnauti Liaudies Lenkijos kariuomenėje. Retai kurį jaunuolį po studijų paimdavo į kariuomenę.

Atitarnavęs kariuomenėje, po trumpos stažuotės 1980 m. paskiriamas dirbti Trumpalio žemės ūkio kooperatyve su būstine Vaičiuliškėse. Tuo metu šis kooperatyvas atsiradęs keblioje ekonominėje padėtyje. Jam gresia likvidavimas. Čia dirbdamas nuveikia daug organizacinių, statybos darbų. Sukuria naujų kooperatyvo darbo sričių. Pastato paukštyną ir pradėdami auginti naminiai paukščiai plačiu mastu. Įdarbinama daug darbuotojų. Reikalingos gyvenamosios patalpos, tad Romas pasirūpina savo darbuotojų buitimi – pradeda statyti gyvenamąjį namą aštuoniolikai šeimų. Jame iki šiol gyvena žmonės, nors pasikeitus santvarkai kooperatyvinių ūkių veiklos stabdomos valstybiniu mastu, todėl persiformuoja, o vėliau nustoja veikti šis valstybinis kooperatyvas.

Apie Trumpalio žemės ūkio kooperatyvą pasakoja tuometinis jo darbuotojas Petras Budzeika: „1980 metais į mūsų kolūkį paskirtas dirbti jaunas, neseniai baigęs studijas pirmininkas Romas Vitkauskas. Kooperatyvą perėmė prastos būklės, jis buvo prasiskolinęs ir grėsė likvidavimas. Romas labai energingai pradėjo rūpintis šiuo griūvančiu kooperatyvu. Praplėtė veiklos sritis: pastatė naują paukštyno pastatą ir pradėjo auginti vištas ir antis. Įdarbino daug naujų vietinių žmonių iš Punsko ir iš toliau. Paukščių ferma per metus užaugindavo 400 tonų paukštienos. Paukštyne įdarbino jaunos, energingus ir darbščius žmones. Ankstesni darbuotojai liko dirbti žemę. Tuo metu nuosavos žemės kolūkis turėjo apie 400 ha, iš to apsedavo 300 ha kukurūzais, javais. Likusi žemė tai pievos. Dalį net išnuomodavo. Augino melžiamas karves ir pieną pristatydavo į pieninę. Suremontavo seną tvartą ir jame augino kiaules. Po trejų Romo vadovavimo metų įsikėlėme į naują kolūkio gyvenamąjį namą. Man priskyre nemažą butą. Kitame

Punskiečiai susitinka su Lazdijų rajono atstovais

Punsko krašto dovana Lietuvai - benzinas. Perduoti ne taip paprasta

administraciniame pastate įrengė tokią svetainę. Čia susirinkę pradėjome statyti vaidinimą. Vakarodavome, atgijo tuometinės LVKD skyriaus veikla.“

Būdamas Trumpalio kooperatyvo pirmininkas, stengiasi savo darbuotojus įtraukti ir į krašto kultūrinę veiklą. Žmonės puikiai prisimena 1983 m. jo suorganizuotą kelionę į Dariaus ir Girėno žūties vietą Sol-dine (dabar Pščelnikas). Tai tolina dviejų dienų išvyka su nakvyne. Organizavo ir kitas išvykas. Rūpinosi krašto lietuviška veikla.

Klestint Trumpalio žemės ūkio kooperatyvui, Romo Vitkausko sugebėjimus ir sumanumą pastebėjo tuometinės Suvalkų vaivadijos valdžios atstovai ir po penkerių metų pasiūlė jam tapti Punsko valsčiaus viršininku. Nors labai sunku buvo Romui palikti gražiai sutvarkytą ir klestintį Trumpalio žemės ūkio kooperatyvą, bet prikaltintas sutiko stoti į savotišką konkursą Punsko valsčiaus viršininko pareigoms užimti. Laimėjo. Šias pareigas ėjo nuo 1984 iki 1990 m., o nuo 1990 iki 1995 m.

– tas pačias pareigas, tik jau pagal kitus įstatymus. Valsčiaus tarybos narių išrinktas, Romas Vitkauskas tapo Punsko valsčiaus viršaičiu. Tai buvo sunkūs ir nedėkingi valstybinės sistemos permainų, bet kartu ir laisvėjimo metai bei intensyvių ekonominių ir kultūrinių kontaktų su Lietuva mezgimo laikas. Romo vadovaujamas Punsko valsčius tampa įvairių susitikimų ir kontaktų tarp Lietuvos ir Lenkijos ieškojimo vieta. Reikia Lietuvai padėti susirasti naudingus ryšius. Darbų daug, o įvairūs svečiai pradeda lankytis kone kasdien. Džiu-gu, kad Punkskas tampa toks svarbus dėl Romo paaukojamo laiko, kurio jis negaili ypač lietuviams. Tuo metu Lietuva išgyvena labai sunkų politinį ir ekonominį laikotarpį: ekonominė blokada, sausio tryliktosios įvykiai. Romas, būdamas Punsko valsčiaus viršaitis, inicijuoja ir kartu su kitais organizuoja pagalbą Lietuvai. Surengia pinigų rinkliavą lietuviškuose valsčiaus kaimuose, nuperka garsajuosčių, vaistų, benzino. Viską daro legaliai ir sąžiningai. Sušaukia komisiją. Be organizacinių darbų,

iškyla daug formalių kliūčių dėl pervežimo per sieną. Užtrunka laiko jas įveikti. Aktyviai prisijungia prie Punske organizuojamo mitingo Lietuvai paremti. Pasisako jame.

Romas Vitkauskas tėviškai rūpinasi savo valsčiaus gyventojų gerove. Suranda pinigų, gauna leidimus, suorganizuoja darbus ir pradeda tiesti vandentiekius Punske, Šlynakie-myje, Šaltėnuose, Vaičiuliškėse, Trumpalyje, Giluišiuose, Seivuose, o vėliau kituose kaimuose. Labai svarbu tuo metu įsigyti telefonus kaimuose. Iki šiol būdavo tik vienas telefonas visame kaime pas seniūną ar mokykloje, o Punsko valsčiaus gyventojai, viršaičio Vitkausko paraginti, patys pradeda telefonizavimo darbus. Len-

kijos spauda ne kartą rašydavo apie Punsko valsčiaus kaimus, kuriuose veikia telefonai, tiekiamas vanduo iš vandentiekio. Tai didžiuliai to meto valsčiaus pasiekimai aktyvaus viršaičio ir valsčiaus gyventojų dėka.

Punsko valsčiaus viršininko postą Romui Vitkauskui perduoda senajame mediniame pastate Micekevičiaus ir Gegužės 1-osios gatvių sankryžoje. Čia netelpa visos valsčiaus tarnybos, todėl kai kurie postai veikia kitame tos pačios gatvės gale ties sankryža su Mokyklos gatve. Tai nepatogi situacija nei darbuotojams, nei valsčiaus gyventojams. Todėl Romas ieško galimybių ją keisti. Po keleto metų išauga naujas, patogus dviejų aukštų pastatas. Jame telpa visos tarnybos bei atsiranda vietos taip pat „Aušros“ redakcijos ir leidyklos darbuotojams. Reikia priminti, kad „Aušros“ redakciją iš Seinų (susidarius nepalankioms būsto sąlygoms) Romas perkelia į Punkską dar prieš pastatant naują valsčiaus pastatą ir įkuria ją dar seno valsčiaus pastate, kur stebuklingu būdu sutelpa visi redakcijos darbuotojai ir įranga.

Panaši yra Punsko pašto pastato istorija. Anksčiau paštas veikė sename, prieškariniame pastate Mickevičiaus gatvėje (toje vietoje, kur šiuo metu veikia „Dzūko“ parduotuvė). Romo Vitkausko pastangomis Mokyklos gatvėje išaugo modernus pašto pastatas su gyvenamuoju plotu antrame aukšte ir pašto įstaiga patogiai ten įsitaisė.

Kitas labai svarbus Punsku objekto, tai ambulatorija, kurios statyba pradedama 1985 m. Romas, būdamas viršaitis, suranda tinkamą sklypą patogioje vietoje. Architektai nubrėžia tokį planą, kad būdingas medinis Punsko kryžius gražiai įkomponuojamas į visą projektą. Aišku, statybos priežiūros ir kitus darbus vykdo viršaitis ir jo darbuotojai.

Punsko valsčiaus viršaitis Romas Vitkauskas rūpinosi mokyklų pastatų būkle. 1991 m. suranda lėšų Navinykų ir Pristavonių aštuonmečių mokyklų pastatų remontams. Tai kapitaliniai remontai, kurių metu keičiama šildymo sistema (iš krosnių į centrinę), grindys, stogai, atliekami kiti darbai. Tai tik gera viršaičio valia ir valsčiaus tarėjų pritarimas, kadangi tuomet mokyklos yra tiesiogiai pavaldžios Suvalkų kuratorijai, kuri turi rūpintis visais švietimo reikalais, taigi ir pastatais. Šiuos lietuviškų mokyklų pastatų remontus atlieka vien gera valia. Tuo metu pradedama galvoti ir apie naują Vidugirių mokyklos pastatą. Tai dalinai irgi viršaičio rūpestis ir pagalba. 1994 m. atidaromas naujas Vidugirių mokyklos pastatas.

Romas Vitkauskas nuo pat pradžių dalyvauja įgyvendinant Lietuvos kultūros namų statybos Punske idėją. Suburia 39 žmonių komitetą, kurio pirmininku išrenkamas Kostas Sidaris. Leidimų gavimas, lėšų ieškojimas, statybos darbai užtrunka dvidešimtį metų. Tai galbūt ilgiausiai statomas Punsko pastatas.

Romas atlieka įvairius darbus. Be kita ko, Amerikoje suranda lietuvių rėmėjų.

Ne vien materialinė žmonių gerovė svarbi Romui, o ir (o gal visų pirma) šio krašto kultūra. Jau minėjau jo rūpinimąsi „Aušros“ redakcijos patalpomis. 1991 m. Romas Vitkauskas įsteigia „Aušros“ leidyklą. Suranda jai vietą naujai pastatyto valsčiaus kooperatyvo (GS) pastato patalpoje. Čia darbą suranda apie 10 žmonių. Spausdinamas ne tik „Aušros“ žurnalas, bet ir kitų užsakovų iš Lenkijos ir Lietuvos leidiniai, knygos. Baigęs eiti Punsko valsčiaus viršaičio pareigas, 1996 m. pradeda dirbti „Aušros“ leidyklos direktoriumi. Iš daugelio nuveiktų darbų leidykloje reikia paminėti ir tuos, kurie tiesiogiai nesusiję su leidimu, spausdinimu ar pan. Tai nuostabiai kartu su kitais Romo suorganizuoti Poezijos pavasariai ant Eglinės – smarkiai lenkėjančio kaimo – piliakalnio. Todėl pasiklausyti poetų, o kartais pasidžiaugti ir kitokiomis staigmenomis ateidavo vietiniai gyventojai. Šiai šventei Romas visada surasdavo lėšų.

Kasmet su leidyklos knygomis

važiuodavo į Vilniaus knygų mugę. Vilniuje mugės metu vykdavo įvairūs susitikimai su knygų autoriais, kiti renginiai. Plačiai visuomenei būdavo pristatomas mūsų kraštas (liaudies darbų parodos, ansamblių pasirodymai). 2003 m. VI mugėje pasirodo „Gimtinės“ ir „Alnos“ ansambliai. Visi su šiais renginiais susiję organizaciniai darbai gula ant Romo pečių.

Vadovaudamas „Aušros“ leidyklai pasistengė, kad iki šiol žurnale „Aušra“ esanti kertelė vaikams „Aušrelė“ taptų atskiru leidiniu. „Aušrelės“ skaitytojams – vaikams surengė keletą vasaros stovyklų. Prisimintina 1998 m. stovykla Vaitakiemio mokykloje, 1999 m. Seinuose, Krasnagrūdės mokykloje.

Vos pradėjęs eiti viršaičio pareigas Romas atsiliepia į Varšuvos studentų pasiūlymą perkelti senuosius pastatus į Punską prie ežero ir ten įsteigti jaunimo susitikimų vietą. 1984-09-16 sudaro keletą žmonių komitetą, kurio sudėtyje esu aš (kaip šio sumanymo iniciatorė), valsčiaus ir kitų įstaigų, organizacijų atstovai. Aptarus ir atsižvelgus į realias galimybes, Romas suranda vietą ne prie

Sklype, paruoštame ambulatorijos statybai

Mitinge paremti Lietuvai kalba Romas Vitkauskas, vienas iš mitingo organizatorių

ežero, o dar tuomet Trakiškėse, šalia Punsko, ir 1986 m. sėkmingai pradamas vykdyti šis užmojis. Aplinkybės susiklosto palankia linkme, kadangi tuometinėje Suvalkų vaivadijoje nėra jokio kito skanseno, tai vaivadijos paminklų konservatorius leidžia perkelti medinius pastatus. Pasikeitus administraciniam padalijimui, situacija iš esmės pasikeičia, kadangi Punkskas panaikinus Suvalkų vaivadiją priskiriamas Balstogės vaivadijai, kur skansenas jau yra ir sunku gauti lėšų lietuviškos sodybos plėtrai, todėl iš planuotų keturių sodybų yra tik viena.

Apie kultūrinę mūsų krašto veiklą prisiminimais sutiko pasidalinti Janina Macukonienė: „Man giliausiai įsirėžė atmintyje Romo veikla, susijusi su leidyba, literatūra, Poezijos pavasario renginiais, „Aušrelės“ stovyklos organizavimu. Atsimenu, kaip savo studijų pradžioje (studijavau Lodzės universitete) gavau iš Romo ilgą laišką, skatinantį prisijungti, atsiųsti medžiagą Varšuvoje planuojamam leisti lietuviškam periodiniam leidiniui. Turbūt tada, apie 1976 m.,

stipri varšuviečių komanda leido „Vingį“, o Romas, tada jau bebaigiantis studijas, su dideliu užsidegimu ieškodamas bendradarbių, rašė ilgus, ugdančius patriotizmą laiškus. Man, atskirtai tuomet nuo lietuviškos aplinkos, tas laiškas buvo labai brangus. Nors nebuvo būtina manęs mokyti patriotizmo, jis mane tikrai sujaudino jau vien dėl to, kad skyrė tiek laiko ir pastangų įgyvendinti svarbų visuomeninį tikslą – ugdyti lietuviškumą tarp jaunimo, inteligentijos.

Romas labai rūpinosi mūsų tautos kultūra, literatūra. Atrodo, kad jo iniciatyva buvo suplanuota išleisti pirmą mūsų krašto poezijos antologiją. Atsimenu, tai galėjo būti 1982-ieji, kai Romas buvo LVKD pirmininkas. Punsko mokyklos bibliotekoje (aš tada dirbau bibliotekininke) susirinkome apie 10 žmonių prie vieno stalo ir Romas pasiūlė pabandyti surinkti medžiagą ir išleisti Lenkijos lietuvių poezijos rinkinį. Turbūt jis ir paskyrė, kad šiuo darbu užsiimtu me Živilė Kalkauskaitė ir aš. Živilė tuo metu studijavo ir nelabai galėjo

man padėti, bet aš pati sukauptau gana daug medžiagos. Romas gal jau buvo numatęs kelią į kokią leidyklą, bet mūsų krašto lituanistai neįvertino teigiamai tų poetinių bandymų ir... tuos „nevykusius“ eilėraščius kaip antologiją „Būki mums motina“ tik 1995-aisiais išleido Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, tarpininkaujant Danutei Krištopaitei. Romas, kaip viršaitis, padėjo suorganizuoti tos pirmosios mūsų krašto poezijos antologijos pristatymą valsčiaus svetainėje. Jis žinojo, kaip svarbu atskirtam nuo kamieno mūsų lietuviškam kraštui turėti savo kūrėjus, menininkus, literatūrą, ir negailėjo šiam tikslui savo jėgų organizuodamas „Aušros“ leidykloje įvairių knygų leidybą, jų pristatymus, Poezijos pavasarius, „Aušrelės“ stovyklas,

mokėjo kaip vadovas parūpinti šiems tikslams lėšų. Platus jo mąstymas siekė visas sritis ir giliai išvelgė jų svarbą mūsų tautai.“

Romas labai stengėsi ir ieškojo įvairių būdų, kaip padidinti Punsko krašto gerovę, kaip pritraukti čia daugiau žmonių, sudaryti sąlygas jaunimui, kad pabaigę mokslus galėtų susirasti darbą ir dirbti savoje aplinkoje ir savam kraštui. Turėjo daug sumanymų. Vienu iš sprendimų, kaip padidinti darbo vietų skaičių, matė Punsko krašto ekonomikos ir turizmo plėtrą. 1991 m. tobulino savo žinias šioje srityje ir baigė po-diplomines studijas „Kaimo turizmo ir agroturizmo plėtra“. Šią idėją gvildeno dar būdamas viršaitis. 1991 m. įkūrė Punsko sklaidos centrą „Punia“. Šis centras leido oficialiai užmegzti bendradarbiavimo ryšius su įvairiomis Lietuvos ir Lenkijos institucijomis, be kita ko, su Lietuvos žemės ūkio ministerija. Tais pačiais metais Punske įvyksta Punsko ekonominiai susitikimai, kuriuose dalyvauja 154 firmos iš Lietuvos ir Lenkijos, po to jie vyksta Suvalkuose. 1992 m.

Romas yra vienas iš iniciatorių ir kūrėjų Lenkijos ir Lietuvos ūkio rūmų. Šiai veiklai aprašyti, populiarinti sumanyta leisti žurnalą „Pirklys/Kupiec“, kuris pasirodo 1991–1993 m.

Viena iš paskutinių Romo dovanų savo kraštui buvo Punsko bendrojo lavinimo licėjaus pastato statyba ir to paties licėjaus bendrabučio remontas. Licėjaus statyba Romas užsiėmė būdamas Seinų apskrities viršininko pavaduotojas, kadangi licėjus yra pavaldus apskrities valdžiai. Parengiamieji darbai ir statyba vyko 2004–2010 m. Bendrabučio remontui Romas pateikė tarptautinį projektą 2012 m. kartu su Lazdijų meno mokykla. Šio projekto vykdymo rezultatas, tai ne tik atnaujintas ir sutvarkytas bendrabučio pastatas, bet ir įkurtos tautodailės dirbtuvės kartu su LLEKD, kurios sėkmingai veikia iki šiol.

Iš kitų Romo Vitkausko darbų dar reikėtų paminėti LVKD pirmininko pareigas, kurias ėjo 1981–1985 m. Tada atliko kai kuriuos jau anksčiau išvardintus darbus ir dar daug neišvardintų. Buvo LLD tarybos narys, LLEKD, draugijos „Kaimynai“ ir kitų steigimo ir veiklos vykdymo pagalbininkas. Punske suorganizavo dvi svarbias tarptautines mokslines konferencijas mūsų krašto istorijos ir kalbos tema. Atsižvelgiant į visapusišką LVKD veiklą (praėjusioje santvarkoje lietuviams Lenkijoje leista turėti tik vieną draugiją) įkurta keletas komisijų – meno, jaunimo ir kitų, kad susidomėję žmonės galėtų kryptingai veikti.

Romas Vitkauskas savo gyvenimą paaukojo visuomeninei veiklai. Mažai laiko likdavo jo poilsiui. Nesukrovė sau materialinių turtų. Nepasinaudojo progomis pasipelnyti sau ar savo šeimai. Svarbūs buvo kiti dalykai, pavyzdžiui, Lietuvos piliečio paso įsigijimas.

Tai sąžiningas ir religingas žmogus. Laikėsi savo krašto tradicijų. Širdyje saugojo gimtojo Šlynakiemio kaimo atminimą. Nors seniai nebegyveno gimtajame kaime, nepamiršdavo į kapus palydėti kiekvieno šio kaimo mirusiojo.

Sunku aprašyti visus Romo nuveiktus darbus, įgyvendintas ir neįgyvendintas idėjas, mintis. Trumpai stengiausi tik prisiliesti ir paminėti jo nuopelnus. Tai vos neišsami apžvalga. Tai tik užuominos. Atleiskit, jei kai kurių dalykų pasigesit. Tikrai jų labai daug ir labai įvairių sričių. Tai, galima sakyti, buvo bemaž visapusiškas žmogus. Kaip galėjo išmąnyti tiek daug veiklos sričių? Taip būdavo tik renesanso laikais.

Romas Vitkauskas palaidotas 2018 m. balandžio 3 d. Punsko kapinėse. Paliko žmoną Danutę, sūnus Ramūną ir Rimą bei dukras Rūtą ir Živilę. Į laidotuvių iškilmes susirinko pilna bažnyčia žmonių. Šv. Mišias atnašavo trys kunigai iš Punsko ir Smalėnų parapijų. Tarp palydinčių jų į paskutinę kelionę buvo Seinų

apskritis viršininkas ir taryba, darbuotojai, pasienio kariuomenės, policijos ir kitų tarnybų pareigūnai, Lazdijų meras, Punsko ir aplinkinių valsčių viršaičiai ir darbuotojai, mokyklų mokytojai ir mokiniai, kultūros darbuotojai, visų lietuviškų organizacijų atstovai ir daug paprastų ūkininkų, kitų žmonių. Romą palydėti prisirinko pilnutėlė bažnyčia. Atrodo, kad žmonių buvo daugiau negu pirmąją šv. Velykų dieną. Manau, kad savo dalyvavimu laidojimo iškilmėse jie išreiškė pagarbą ir padėką už Romo nuveiktus darbus, o žmonių kiekis bylojo, kad jis veikė labai plačiu mastu ir pelnė pasitikėjimą. Apdovanotas daugeliu įvairių Lenkijos institucijų diplomų, medalių ir labai reikšmingais – Lietuvos valstybinio ordino „Už nuopelnus Lietuvai“ Riterio kryžiumi bei sidabro medaliu „Už nuopelnus“.

Ilsėkis ramybėje. Tavo darbais ir veikla dar ilgai naudosis ir gėrėsis šio krašto žmonės.

Romo Vitkausko apdovanojimai ir medaliai

Iš šeimos albumo

JORĖ 2018

Kviečiame pabūti gamtoje ir patiems pajusti pavasario šventę

Jotvingių ir prūsų gyvenvietėje Ožkiniuose,
Punsko valsčius, Lenkija

(važiuoti iš Punsko pagal rodyklę „Jotvingių, prūsų gyvenvietė“)

2018 m. gegužės 6 d.

Programa:

14:00 val. Mugės atidarymas

15:00 val. Eisena ir apeigos prie aukuro

15:30 val. Vietinių ir Lietuvos ansamblių muzikavimai

16:30 val. Vaišės - viralo „Dilgė“ ragavimas

17:00 val. Vakaronė prie laužo

Rėmėjai: Punsko valsčius LT-PL-25-138

Rengia: „Jovaras“, Jotvingių ir prūsų bendrija

Dėmesio, gerbiami tėveliai!

Prašom nepalikti vaikų be priežiūros prie tvenkinių ir miško. Organizatoriai neatsako už jūsų vaikų saugumą.

VASARIO 16-OSIOS KRYŽIAŽODŽIO,

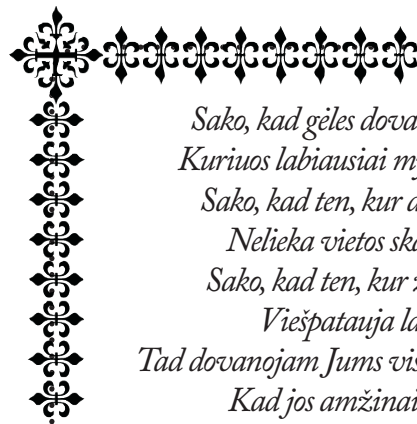
išspausdinto „Aušros“ 2018 m. 3 nr.,
atsakymas –

LIETUVOS TARYBA SKELBIA
ATSTATANTI NEPRIKLAUSOMĄ
LIETUVOS VALSTYBĘ.

Teisingą sprendimą atsiuntė 13 asmenų.

Iš jų burtų būdu nustatyta laimėtoja
Danutė Žukauskienė iš Seinų.

Sveikiname!

*Sako, kad gėles dovanoja tiems,
Kuriuos labiausiai myli ir gerbia.*

*Sako, kad ten, kur daug gėlių,
Nelieta vietos skausmui.*

*Sako, kad ten, kur žydi gėlės,
Viešpatauja laimė.*

*Tad dovanojam Jums viso pasaulio gėles,
Kad jos amžinai žydėtų
Ir neštų vien laimę, meilę ir džiaugsmą!*

Prieš 45 metus aukso žiedus sumainė
Jonas ir Stasė Ališauskai.

Šio gražaus jubiliejaus proga sveikiname
Jus, mylimi tėveliai, ir linkime sveikatos
bei dar daug daug gražių akimirkų kartu!

Sūnūs su šeimomis

*Tu visada būvai mažytis mano brolis –
Betgi anūkai jau gan dideli...
Atrodo, vakar tik Paliūnuose bėgiojom,
O šiandien jau septintą dešimtį šventi...*

Mielas broli Alvydai, linkiu Tau sveikatos ir kad visados būtum supamas mylimų, artimų žmonių kaip ligi šiol!

Sesuo Julija

*Nubrido metai laiko brydę,
Pabarstė šerkšną ant plaukų.
Jau nemažai dienų prabėgo
Su laime, liūdesiu, džiaugsmu.
Šiandieną švenčiant jubiliejų,
Mes linkim metų daug ilgų,
Sveikatos, laimės, tikro džiaugsmo,
Pavasarių – žiedais baltų.*

Petrą Staskevičių iš Kreivėnų
65-ojo jubiliejaus proga sveikina

Bagdonavičių šeima

*Norėtume likimo paprašyti,
Kad keliuose pasėtų daug sėkmės.
Duok, Dieve, Tau ilgų, laimingų metų.
Gyvenime kantrybės linkim didelės.
Juk pragyventa pusė amžiaus, pusė kelio vingių...
Bet laimę visad rask šitam kely!*

Su 60-uoju gimtadieniu
Vitą Vaškevičių sveikina

Žmona Milda ir draugai

Gegužės 16 d. **Jonas Ališauskas**
švęs 70 metų jubiliejų.

*Susikaupė širdy ir išmintis, ir patyrimas,
Ir nueitų dienų graži rimtis.
Tai, kas praėjo, kas jau buvo –
Kaip kraitis, dovana arba lemtis.
O būsimieji metai tegul būna
Praėjusių brandus ir ilgas tęsinys!*

Mylimą tėvelį ir vyrą sveikina

Žmona Stasė ir vaikai su šeimomis

Gegužės 9 d. **Aldona Batvinskienė**
iš Valinčių švęs 85-ąją gimtadienį.

*Prabėgo metai tarsi rūkas kloniais,
Tarsi daina vakarė sutemy.
Nuskriejo jie tarytum pienės pūkas,
Pribarstė plaukus žiedlapių baltų.*

*Jų buvo ir prasmingų, ir laimingų,
Jų buvo tarsi akmenys sunkių.
Todėl šiandieną iš širdies Jums linkim
Dar daug sveikatos ir gyvenimo metų ilgų.*

Miela mama, močiute, Jus nuoširdžiai
sveikina ir geros sveikatos bei Dievo
palaimos linki

Dukra, sūnus, marčios ir anūkai

PARDUODU

Punske paruoštus statybai 5 sklypus po 10 arų
(6 arų tvenkinys su žuvimis).

Tel. 87 5161 355

Lietuvos žiniasklaida

2018 04 10–04 24

Kad tarp Premjero Sauliaus Skvernelio ir Prezidentės Dalios Grybauskaitės niekada nebuvo didelės meilės ir pagarbos vienas kitam – jokia naujiena: D. Grybauskaitė nepraleidžia progos pakritikuoti Vyriausybės ir paties S. Skvernelio. Vyriausybės vadovas į bet kokią aštresnę Prezidentės nuomonę dažniausiai reaguoja labai karštai.

Šįkart bangos tarp Premjero ir šalies vadovės kilo po to, kai D. Grybauskaitė savo pareiškimu reagavo į Premjero nuomonę dėl žemės ūkio ministro Broniaus Markausko. Pastarasis pripažino, kad jo šeima dirbo ne tik savo, bet ir svetimą žemę, ir už tai gaudavo Europos Sąjungos (ES) išmokas. Pats ministras tai pavadino netyčine klaida.

Anksčiau principingą sprendimą žadėjęs priimti Ministras Pirmininkas po susitikimo su B. Markausku paskelbė, kad šis liks poste, kol teisėsauga nepatikrins informacijos dėl jo šeimos ūkininkavimo aplinkybių, ir tik ją gavęs Vyriausybės vadovas priims galutinį sprendimą.

„Žadėjęs principingumą Premjeras parodė, kad yra priklausomas ir savarankiškų sprendimų priimti negali. [...] Susikompromitavusio ministro dangstymas, galutinių sprendimų atidėliojimas ir atsakomybės vengimas menkina Premjero kuriamą skaidraus ir principingo politiko įvaizdį. Šiuo atveju matome tik principingą neprincipingumą“, – reaguodama į S. Skvernelio žodžius pareiškė šalies vadovė komentare, kurį agentūrai BNS perdavė Prezidentūros spaudos tarnyba.

Į tokius D. Grybauskaitės žodžius

S. Skvernelis reagavo jam būdingu stiliumi. Premjeras žurnalistams pareiškė, kad ginče dėl žemės ūkio ministro Prezidentė elgiasi šališkai ir atstovauja „vienai politinei partijai“. Perklaustas, kokią partiją turi mintyje, jis atsakė: „Darykimės išvadas patys, kokią“.

Dar viena galimybė išreikšti savo nuomonę į jam Prezidentės išsakytus priekaištus atsirado kitą dieną, kai, kaip rašė naujienų agentūra ELTA, Premjeras per Vyriausybės valandą nesivaržydamas žėrė priekaištus D. Grybauskaitei. Jis ragino Prezidentę laikytis Konstitucijos ir teisinės valstybės principų.

„Jeigu kas nors įsivaizduoja, ar buvo įprasta suprasti, kad diktatas arba peržengimas Konstitucijoje apibrėžtų įgaliojimų yra normalu, tai manau, kad nenormalu. Jeigu kas nors man bando įteigti, kad, žinote, bet kokia kaina jūs kirskite Žemės ūkio ministrą, tada pagerės santykiai su Prezidente, tai irgi turbūt ne teisinės valstybės, ne pilietinės valstybės požymis. Aš nieko nedarau, kad būtų keliamos nereikalingos įtampos. Tiesiog noriu konstruktyvaus dialogo“, – kalbėjo S. Skvernelis.

Naujas susidūrimas tarp šalies vadovės ir Premjero kilo, kai D. Grybauskaitė atmetė S. Skvernelio pasiūlytą kandidatą į laisvą teisingumo ministro vietą. Kaip rašė Prezidentūra pateiktame komentare, Giedriaus Danėliaus kandidatūra atmesta „dėl galimo interesų konflikto“. „Staigmena“, – apie tai BNS teigė Vyriausybės vadovas. Kaip rašė portalas lrytas.lt, vėliau Seime Premjeras apgailestavo, kad šis kandidatas Prezidentūrai neįtiko. „Man

labai gaila, kad atmesta kandidatūra stipraus, profesionalaus teisininko. Jis galėjo drąsiai ir iš karto spręsti Teisingumo ministerijoje susikauptusias problemas. O argumentas yra nesuderinamas su teisinės valstybės principais, kada žmogui dėl profesijos, kurios metu jis sąžiningai ir dorai vykdo savo pareigas, už tai užkertamas kelias tapti ministru“, – sakė S. Skvernelis.

[...] Paklaustas, kokią įtaką šiam Prezidentės pareiškimui turėjo faktas, kad D. Grybauskaitės smarkiai kritikuotas B. Markauskas vis dar yra Žemės ūkio ministras, Premjeras sureagavo itin karštai. „Jei tai turėjo įtaką, tai yra apgailėtina. Tai yra visiškai nesusiję dalykai“, – teigė jis, kaip vieną iš priežasčių, kodėl kandidatas buvo atmestas, įvardindamas pokyčių teisingumo sistemoje atmetimą.“

Kaip rašė portalas lrytas.lt straipsnyje „D. Grybauskaitės ir S. Skvernelio mūšis: kuris rizikuoja ir kuris neturi ko prarasti?“, politologai pašlijusiais D. Grybauskaitės ir S. Skvernelio santykiais labai nesistebi. „[...] Pastarasis susikibimas ne tik atskleidė, kad abi pusės yra vienodai principingos, tačiau iškėlė ir klausimų, ar įmanomas tolesnis normalus, dalykiškas bendradarbiavimas tarp šių dviejų aukščiausių šalies vadovų.

Politologai ir apžvalgininkai, kalbėdami apie galimas konflikto baigtis, ėmė svarstyti, kuriai iš pusių šis konfliktas yra mažiausiai palankus ir kokių tolesnių santykių reikėtų tikėtis.

Vieni teigia, kad S. Skvernelis, įsileisdamas į žodžių karą su D. Grybauskaite, rizikuoja pats daugiausiai nukentėti, nes Prezidentė, eidama

paskutinius prezidentavimo metus, iš esmės nebeturi ko prarasti.

Kiti akcentus deda ant to, kad tai paskutiniai Prezidentės metai ir nieko keisto, jei tiek Premjeras, tiek pati D. Grybauskaitė nesistengtų ieškoti dalykiškų santykių galimybių. Kartu pabrėžiama, kad Premjeras dėl valdžių padalijimo principo šalyje bei panašių precedentų tarp Prezidentūros ir Vyriausybės praityje turi kur kas didesnių perspektyvų nei Prezidentė išsaugoti savo paskutinio žodžio teisę.

Tuo metu politologas Kęstutis Girnius portale delfi.lt buvo tos nuomonės, jog „žodžių karas tarp Prezidentės D. Grybauskaitės ir Premjero S. Skvernelio greit nesiliaus. Jis tęsis iki Prezidentės kadencijos pabaigos, nors ne taip intensyviai, kaip dabar.

Nukentės abiejų prestižas. Veikiausiai smuks jų populiarumas, S. Skvernelio gal tiek, kad jis nutars nekandidatuoti į prezidentus. Bet savo veiksmais ir žodžiais S. Skvernelis sudavė mirtiną smūgį D. Grybauskaitės autoritariniam prezidento galių supratimui, priminė, jog Lietuva – ne Prancūzija, kur prezidentas gali šokdinti premjerą ir Vyriausybę“.

Buvęs Europos Parlamento narys Aloyzas Sakalas delfi.lt D. Grybauskaitės veiksmus pavadino diktatoriškais. Komentare „Ar Lietuva dar parlamentinė respublika?“ autorius rašė: „Toks klausimas kyla stebint Prezidentės dvikovą su Ministru Pirmininku. Prezidentės poziciją galima apibūdinti šiuo trumpu sakiniu: „Aš priėmiau sprendimą, o jūsų visų pareiga jį vykdyti“. Beje, taip elgiasi visi diktatoriai.

[...] Prezidentės siūlymas Žemės ūkio ministrui atsistatydinti yra Konstitucijos pažeidimas ir priesaikos sulaužymas. Taip elgtis gali tik diktatoriai, kuriems jų žodis ir yra įstatymas, o ne demokratinės respublikos prezidentai.

[...] Tačiau „Tauta ir kiekvienas pilietis turi teisę priešintis bet kam,

kas prievarta kėsina į Lietuvos valstybės [...] konstitucinę santvarką. (3 str.) Ir... kas nenori diktatūros.“

Didelio politologų, ekonomistų, finansininkų dėmesio sulaukė ilgai žadėtos ir giliai slėptos, bet pagaliau S. Skvernelio parlamente pristatytos struktūrinės reformos, kurios iš esmės valstybėje turėtų pakeisti ekonomines sąlygas. Dėl to turėtų didėti šalies konkurencingumas, mažėti darbo jėgos apmokestinimas, gerėti gyvenimas dirbantiesiems, pensininkams.

Premjeras S. Skvernelis teigė, kad į Vyriausybės inicijuojamas struktūrinės reformos bus investuota 600 mln. eurų, dalis jų – ES fondų lėšos.

Vilniaus universiteto profesorius, ekonomistas Romas Lazutka apie pristatytą reformų planą agentūrai ELTA sakė: „Labai apibendrintai sakyčiau, kad tai skirta verslui. Džiaugiuosi, kad bent jau švietimo, sveikatos, socialinės apsaugos srityse įvardytos problemos, ir Premjeras pripažįsta, kad jų yra. Tai labai gerai. Dar gerai, kad, kaip sakė Premjeras, siūlymai bus svarstomi visuomenėje ir specialistų. Akivaizdu, kad mokesčių ir pensijų srityje užsimota daryti reformas, o dėl turinio reikia šnekėti atskirai.“

„Swedbank“ vyriausiasis ekonomistas Nerijus Mačiulis minėtai agentūrai sakė, kad dirbantieji turėtų palankiai vertinti pristatytą mokesčių reformą, nors paprastai bet kokie mokesčiai pakeitimai pasitinkami su dideliu pasipriešinimu. „Dar laukia sunkus ir tolumas kelias įtikinėjant“, – sakė ekonomistas. „Pristatyta reforma sudarys sąlygas naujų ir gerai apmokamų darbo vietų atsiradimui, nes sumažins darbo jėgos kaštus, todėl Lietuvos konkurencingumas dar labiau didės, – agentūra perteikė užsienio investuotojus vienijančio Investuotojų forumo vadovės Rūtos Skyrienės mintis. – Bendra „Sodros“ draudimo suma truputį sumažėja, o bazinės

pensijos perkeliama į centrinę biudžetą, tai sudaro galimybes 2 proc. punktais sumažinti „Sodros“ mokesčių. Visi šie žingsniai mažina darbo jėgos kaštus, ką mes visą laiką kalbėjome, kad, kol šito nebus, prarasime konkurencingumą, tai dabar manau, kad viskas gerai.“

Investuotojų forumo vadovės teigimu, ūkio ministro Virginijaus Sinkevičiaus išsakytas tikslas 10 proc. didinti tiesioginių užsienio investicijų projektų skaičių taip pat yra gana ambicingas. „Dabar bus labai sudėtinga Lietuvą aplenksti, nes pastaraisiais metais, aš sakyčiau, Lietuva labai sėkmingai pritraukė investicijas. Jei gu bus investicijų dar virš tų 10 procentų, manyčiau, kad tai ambicinga“, – kalbėjo R. Skyrienė.

Tiesa, kad Vyriausybės parengtas ir pristatytas reformų planas taptų kūnu, jam turi pritarti Seimas. O čia planui pritariančiųjų – ne tiek daug.

Anot portalo 15min.lt, iškilmingai pristatytą mokesčių reformą opozicinių frakcijų atstovai labiau peikia, nei giria. Konservatoriai ir socialdemokratai neskuba žadėti paramos net daliai Vyriausybės siūlymų.

„Štai Ingridai Šimonytei (konservatorė, buvusi finansų ministrė – red.) atrodo, kad Vyriausybė nusprendė tiesiog išdalinti ekonomikos prieaugį. Liberalų sąjūdis galbūt palaikytų NPD (neapmokestinamojo pajamų dydžio) išplėtimą, „Sodros“ lūbų įvedimą, bet antrojo būsto apmokestinimas jiems nepatinka.

[...] I. Šimonytė portalui teigė, kad po reformos pristatymo jai kyla klausimas, kas turi mokėti už visą viešą ūkį Lietuvoje, jei visiems daugiau duosime ir iš nieko neimsime. Klausimas, į kurį niekas neatsako, pasak parlamentarės, kaip bus su viešųjų paslaugų kokybe, dėl kurios vidurinės klasės atstovai moka mokesčius.

Tėvynės sąjungos-Lietuvos krikščionių demokratų frakcija Seime nuomonės dėl palaikymo dar neturi.“